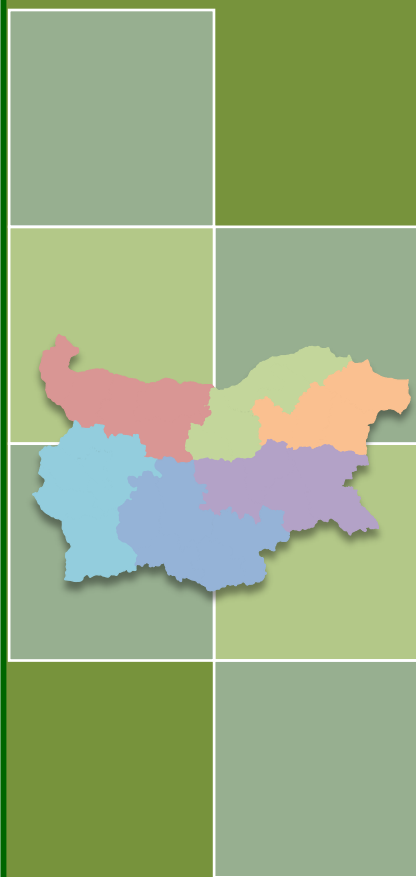

2021

**ПОСЛЕДВАЩА ОЦЕНКА
ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА
РЕГИОНАЛНИЯ ПЛАН ЗА
РАЗВИТИЕ 2014-2020 г.
НА СЕВЕРЕН ЦЕНТРАЛЕН
РАЙОН от ниво 2**

Последващата оценка за изпълнението на Регионалния план за развитие 2014-2020 г. на Северен централен район от ниво 2, е изготвена от екип на „ЕС ПИ КОНСУЛТ БГ“ ООД в изпълнение на договор № РД-02-29-96/23.04.2021 г. за изпълнение на поръчка с предмет: **„Разработване на последващи оценки на регионалните планове за развитие (РПР) 2014 - 2020 г.“** с възложител Министерство на регионалното развитие и благоустройството. Заключениета и тълкуванията, които се съдържат в настоящия документ, представляват експертното мнение на експертите на „ЕС ПИ КОНСУЛТ БГ“ ООД и по никакъв начин не следва да се приемат като становище или официална позиция на Министерство на регионалното развитие и благоустройството.

СЪДЪРЖАНИЕ

Списък на графиките и таблиците	iii
Списък на използваните съкращения.....	v
I. ВЪВЕДЕНИЕ	6
1. Общи положения	6
2. Изпълнение и актуалност на препоръките от предишни оценки	10
3. Методика за изготвяне на последваща оценка на изпълнението на РПР на СЦР	14
II. ПОСТИГНАТИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА РПР НА СЦР	18
1. Рамка за изпълнение на целите и приоритетите за регионално развитие в СЦР.....	18
2. Ключови промени в политиката за интегрирано устойчиво развитие на национално ниво и на ниво ЕС и съответствието на РПР с тях	23
3. Постигнати резултати от изпълнението на РПР по физически и финансови индикатори	27
4. Степен на постигане на целите и приоритетите на РПР на СЦР	37
5. Оценка на степента на постигане на глобалните екологични цели по проблемите, свързани с адаптирането на районите към изменението на климата в процеса на изпълнение на РПР на СЦР (2014-2020 г.).....	42
6. Оценка на устойчивостта на постигнатите резултати от изпълнението на РПР на СЦР 2014-2020 г. от гледна точка на избрани икономически, социални и екологични показатели.....	45
7. Оценка на общото въздействие от изпълнението на РПР на СЦР (2014-2020 г.) към края на периода на действие, на основата на сравнителен анализ на общата социално-икономическа ситуация	51
8. Ефективност и ефикасност на финансовите инструменти и използваните ресурси за изпълнение на РПР	68
9. Оценка на организацията и координацията на компетентните органи и ефективността на работа на административните структури в процеса на разработване, изпълнение, наблюдение и оценка на РПР (2014-2020 г.) на съответния район от ниво 2, включително по отношение прилагането на принципа на партньорство и осигуряване на информация и публичност за изпълнението на РПР	69
III. ИЗВОДИ И ПРЕПОРЪКИ.....	71
1. Обобщена оценка за изпълнението на РПР на СЦР	71
2. Препоръки за подготовка за следващия програмен период след 2020 г.	74
Източници и референтни документи.....	79

СПИСЪК НА ГРАФИКИТЕ И ТАБЛИЦИТЕ

графика 1.	Взаимовръзки между целите и приоритетите на РПР на СЦР.....	18
графика 2.	Физическо изпълнение на специфичните индикатори по приоритетите на Стратегическа цел 1 спрямо целта за 2020 г.	28
графика 3.	Физическо изпълнение на специфичните индикатори по приоритетите на Стратегическа цел 2 спрямо целта за 2020 г.	29
графика 4.	Физическо изпълнение на специфичните индикатори по приоритетите на Стратегическа цел 3 спрямо целта за 2020 г.	31
графика 5.	Физическо изпълнение на специфичните индикатори по приоритетите на Стратегическа цел 4 спрямо целта за 2020 г.	33
графика 6.	Договорени и изплатените средства (ОП и ПРСР) общо и по области и сравнение с предвижданията на РПР на СЦР, млн. лв., юли 2021	34
графика 7.	Концентрация на ресурси в СЦР – по програми, млн. лв., юли 2021	34
графика 8.	Основни източници на финансиране на мерките за изпълнение на РПР на СЦР	36
графика 9	Емисии на парникови газове на жител от населението, тона CO ₂ - еквивалент	43
графика 10	Наличност на дълготрайните материални активи с екологично предназначение (ДМА-ЕП) към края на годината по райони, 2010-2019 г., хил. лв.	44
графика 11	Наличност на дълготрайните материални активи с екологично предназначение (ДМА-ЕП) към края на годината по области в СЦР, 2010-2019 г., хил. лв.	44
графика 12.	БВП на глава от населението за СЦР, България и ЕС 28, 2010-2019 г., [в левове].....	46
графика 13.	Коефициент на икономическа активност на населението на 15 и повече навършени години за СЦР, България и ЕС 28, 2007-2020 г.	46
графика 14.	Дял на БВП на човек от населението в стандарт на покупателната способност (СПС) от средната стойност на ЕС 27 - %	47
графика 15.	Нарастване на годишна база на преките чуждестранни инвестиции в нефинансовите предприятия в СЦР, %.....	48
графика 16.	Дял на преките чуждестранни инвестиции в нефинансовите предприятия на ниво NUTS 2 от ЧПИ за страната, %.....	48
графика 17.	Коефициент на безработица за СЦР, България и ЕС 28, 2007-2020 г.	49
графика 18.	Общ доход на лице от домакинство в СЦР, 2008-2020 г., [в лева].....	49
графика 19.	Население в СЦР и по области за периода 2008-2020г. и прогнозни данни за 2020, 2025, 2030 и 2035 г., брой	52
графика 20.	Динамика на растежа на БВП за периода 2004-2020 г. и прогнозни данни за 2021-2022 г.	53
графика 21.	Ръст на БВП за периода 2000-2019 г. на национално ниво, (млн. лв.) и принос на районите от ниво 2, %	53
графика 22.	БВП на човек от населението за СЦР, по области, 2007-2019 г., [в лева].	55
графика 23.	Коефициент на заетост (15-64 г.) за СЦР, по области, 2007-2020 г.	55
графика 24.	Коефициент на безработица за СЦР, по области, 2007-2020 г.	55
графика 25.	Средна годишна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение за СЦР, по области, 2008-2019 г., [в лева]	55
графика 26.	Дял на безработните между 15 и 24 г. на ниво NUTS 2 (%), 2011-2020 г.....	57
графика 27.	Приходи от дейността на МСП в СЦР, млн. лв.	58
графика 28.	Относителен дял на заетите лица в МСП в СЦР спрямо общия брой заети в МСП в страната (%)	58
графика 29.	Приходи от нощувки в места за настаняване - общо (млн. лв.).....	59
графика 30.	Разходи за НИРД в СЦР, хил. лв.	63
графика 31.	Персонал, зает с НИРД в СЦР, брой	63

графика 32.	Коефициент на заетост на населението на възраст 20-64 г., %.....	65
графика 33.	Коефициент на заетост на населението на възраст 55-64 г., %.....	65
графика 34.	Инвестиции в научноизследователска и развойна дейност, % от БВП	65
графика 35.	Дял на преждевременно напусналите образователната система (на възраст 18-24 г.), %.....	65
графика 36.	Дял на 30-34 годишните със завършено висше образование, %	66
графика 37.	Население в риск от бедност или социално изключване, хил. души	66
таблица 1.	Отразяване на препоръките от предварителната оценка на проекта на РПР на СЦР 2014-2020 г.	10
таблица 2.	Степен на постигане на заложеното изменение на специфичните индикатори и степен на изпълнение на приоритети (СИП), въз основа на постигнатото изменение на специфичните индикатори	16
таблица 3.	Степен на постигане на целите (СПЦ), въз основа на степента на изпълнение на приоритетите	16
таблица 4.	Степен на постигане на целите на ключовите индикатори, съответно принос към националните цели на Стратегията на ЕС "ЕВРОПА 2020"	16
таблица 5.	Степен на постигане на заложеното изменение на специфичните индикатори по приоритетите на Стратегическа цел 1	27
таблица 6.	Степен на постигане на заложеното изменение на специфичните индикатори по приоритетите на Стратегическа цел 2	29
таблица 7.	Степен на постигане на заложеното изменение на специфичните индикатори по приоритетите на Стратегическа цел 3	30
таблица 8.	Степен на постигане на заложеното изменение на специфичните индикатори по приоритетите на Стратегическа цел 4	31
таблица 9.	Степен на изпълнение на Стратегическа цел 1 и приоритетите ѝ, въз основа на постигнатото изменение на специфичните индикатори	38
таблица 10.	Степен на изпълнение на Стратегическа цел 2 и приоритетите ѝ, въз основа на постигнатото изменение на специфичните индикатори	39
таблица 11.	Степен на изпълнение на Стратегическа цел 3 и приоритетите ѝ, въз основа на постигнатото изменение на специфичните индикатори	40
таблица 12.	Степен на изпълнение на Стратегическа цел 4 и приоритетите ѝ, въз основа на постигнатото изменение на специфичните индикатори	41
таблица 13.	Степен на постигане на целите на ключовите индикатори и приноса на СЦР за постигане на националните цели	50
таблица 14.	Принос на РПР към постигането на националните цели на Стратегията на ЕС "ЕВРОПА 2020"	66
таблица 15.	Степен на постигане на целите на РПР на СЦР към 2020 г.	72
таблица 16.	Специфични екологични индикатори за проследяване на реализацията на РПР на СЦР	Грешка! Показалецът не е дефиниран.
таблица 17.	Степен на постигане на заложеното изменение на специфичните индикатори за наблюдението и контрол на въздействията върху околната среда при прилагането на РПР на СЦР 2014-2020 г.	Грешка! Показалецът не е дефиниран.

СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ

БВП	Брутен вътрешен продукт
БДС	Брутна добавена стойност
ЕК	Европейска комисия
ЕЗФРСР	Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕСФ	Европейски социален фонд
ЕС	Европейски съюз
ИСУН 2020	Информационна система за управление и наблюдение на средствата от ЕС в България 2020
ЕФР	Европейски фонд за рибарство
ЕФРР	Европейския фонд за регионално развитие
ЗРР	Закон за регионалното развитие, приет 2008 г., последни изменения и допълнения, ДВ. бр.13 от 2017 г.
КФ	Кохезионен фонд
НСРР	Национална стратегия за регионално развитие 2012-2022 г.
ОСР	Областна стратегия за развитие
ОПР	Общински план за развитие
ОПДУ	ОП "Добро управление" 2014-2020 г.
ОПИК	ОП "Иновации и конкурентоспособност" 2014-2020 г.
ОПОС	ОП "Околна среда" 2014-2020 г.
ОПРЧР	ОП "Развитие на човешките ресурси" 2014-2020 г.
ОПРР	ОП "Региони в растеж" 2014-2020 г.
ОПТТИ	ОП "Транспорт и транспортна инфраструктура" 2014-2020 г.
ПРСР	Програма за развитие на селските райони 2014-2020 г.
ПМДР	Програма за морско дело и рибарство 2014-2020 г.
РПР	Регионален план за развитие
РСР	Регионален съвет за развитие
СЦР	Северен централен район от ниво 2
СЗР	Северозападен район от ниво 2
СИР	Североизточен район от ниво 2
СР	Съвет за развитие при Министерския съвет
ЮЗР	Югозападен район от ниво 2
ЮИР	Югоизточен район от ниво 2
ЮЦР	Южен централен район от ниво 2

I. ВЪВЕДЕНИЕ

1. Общи положения

Регионалният план за развитие на Северен централен район от ниво 2 за периода 2014-2020 г. [РПР на СЦР] е приет с Решение № 461 на Министерския съвет от 01.08.2013 г.

Териториалният обхват на Северния централен район от ниво 2 [СЦР] включва областите Велико Търново, Габрово, Разград, Русе и Силистра.

В периода след приемане на РПР на СЦР 2014-2020 г. в Закона за регионално развитие са извършени редица промени. Съгласно действащите към момента на изготвяне на оценката разпоредби, наблюдението и оценката на регионалните планове за развитие за периода 2014 - 2020 г., се довършват по реда, по който са започнали¹.

Съгласно редакцията на ЗРР към момента на приемане на РПР на СЗР 2014-2020 г., **последващата оценка** за изпълнението му е изготвена във връзка с разпоредбата на чл. 34, ал. 1 от **Закона за регионалното развитие**² [ЗРР].

ЗРР³ определя системата за *"планирането, програмирането, управлението, ресурсното осигуряване, наблюдението, контролът и оценката по изпълнението на стратегиите, плановете и програмите за провеждане на държавната политика за регионалното развитие"*⁴. Законът дефинира **държавната политика за регионално развитие**⁵, като създаваща условия за балансирано и устойчиво интегрирано развитие на районите и общините и обхващаща система от нормативно регламентирани документи, ресурси и действия на компетентните органи, насочени към:

- намаляване на **междурегионалните и вътрешнорегионалните различия** в степента на икономическото, социалното и териториалното развитие;
- осигуряване на условия за **ускорен икономически растеж и високо ниво на заетост за насърчаване на инвестициите**;
- развитие на **териториалното сътрудничество**.

¹ § 37 от Преходните и Заключителни разпоредби към Закона за регионалното развитие, изм. и доп. ДВ. бр.21 от 13 март 2020 г.

² обн., ДВ, бр. 50 от 2008 г., в сила от 31.08.2008 г

³ действащ към периода на разработване и приемане на РПР

⁴ чл. 1, ЗРР, редакция 2012 г.

⁵ чл. 2, ал. 2 от ЗРР, редакция от 2012 г.

Държавната политика за регионално развитие се основава на следните принципи⁶:

- стратегически подход на планиране;
- програмиране и концентрация на ресурсите;
- допълване на финансирането от национални публични източници при съвместно финансиране с ресурси от фондове на Европейския съюз, частни източници и от международни финансови институции;
- междуведомствена координация на дейността на компетентните органи в процеса на планирането, програмирането, ресурсното осигуряване, реализацията, наблюдението и оценката;
- съгласуваност с другите структуроопределящи политики, инструменти и действия на международно, национално, регионално и местно равнище;
- партньорство, публичност и прозрачност на всички нива при осъществяване на планирането, програмирането, финансирането, наблюдението и оценката.

Стратегическото планиране на регионалното развитие обхваща разработването и актуализацията на система от документи за **постигане на устойчиво интегрирано регионално и местно развитие, включително развитие на трансграничното, транснационалното и междурегионалното сътрудничество.**

Към момента на изработването и приемането на РПР на СЦР 2014-2020 г., Законът за регионално развитие определя два типа документи за политиката за регионално развитие:

- **Стратегически документи**, включващи:
 - Национална стратегия за регионално развитие [НСРР];
 - Областни стратегии за развитие [ОСР].
- **Планови и програмни документи**, включващи:
 - Регионални планове за развитие [РПР];
 - Общински планове за развитие [ОПР];

⁶ чл. 2, ал. 3 от ЗРР

→ Интегрирани планове за градско възстановяване и развитие [ИПГВР].

Документите за стратегическо планиране, вкл. и РПР служат за определяне на актуалните проблеми, нуждите и потенциалите за развитие на районите, общините и градовете, които се отчитат при разработването на инвестиционни програми, включително съфинансирани от фондовете на Европейския съюз и идентифициране на проекти, допринасящи за постигане на националните цели и приоритетите за регионално и местно развитие⁷.

РПР представляват **средносрочни рамкови документи**, определящи целите и приоритетите за **устойчиво интегрирано регионално и местно развитие на територията на съответния район**, в съответствие с предвижданията на *Националната стратегия за регионално развитие 2012-2022 г.* [НСРР], и другите структуроопределящи политики. Съгласно чл. 11, ал. 3 от ЗРР (редакция от 2012 г.), РПР се разработват в съответствие с *регионалните схеми за пространствено развитие* на съответния район от ниво 2. *Към момента на приемането на РПР, както и към момента на изготвяне на последващата оценка, не са разработени и приети регионалните схеми за пространствено развитие на съответните райони от ниво 2. От системата документи за пространствено развитие, дефинирани в ЗРР, е разработена и приета само Националната концепция за пространствено развитие за периода 2013-2025 г.*

Съгласно чл. 11, ал. 4 от ЗРР (редакция от 2012 г.), РПР съдържат:

- анализ на икономическото, социалното и екологичното състояние и потенциала за развитие на съответния район за планиране;
- целите и приоритетите за развитие на района за определен период;
- списък на големи проекти с регионално значение (нов текст, 2016 г.);
- мерки за градско възстановяване и развитие, които ще се прилагат по отношение на големите, средните и малките градове и крайградските зони (нов текст, 2016 г.);
- мерки и дейности за адаптиране на района към промените в климата (нов текст, 2016 г.);
- обща оценка на необходимите ресурси за реализация на плана;

⁷ чл. 9, ал.2 от ЗРР (2012 г.)

- индикаторите за наблюдението и оценката на плана;
- необходимите действия по наблюдението, оценката и актуализацията на плана;
- описание на необходимите действия за прилагане принципа на партньорство и осигуряване на информация и публичност;
- предварителната оценка на плана.

РПР следва да отчитат предвижданията и инвестиционните намерения на секторните стратегии за развитие за територията на района и се използват като основа при разработването на схеми за регионална държавна помощ. В началото на 2016 г. с промени в ЗРР⁸, съдържанието на РПР е допълнено с три нови елемента, посочени по-горе. Тяхното естество предполага актуализация на РПР, съгласно чл. 19, ал. 1, т. 3 от *Правилника за прилагане на Закона за регионалното развитие* (ППЗРР). Въпреки, че такава не е извършвана, в РПР на СЦР 2014-2020 е отчетено предвиденото за периода изпълнение на разработените в рамките на ОПРР 2007-2013 г. Интегрирани планове за градско възстановяване и развитие, като основа за създаване на условия за устойчиво и интегрирано градско развитие. Отразени са и климатичните предизвикателства пред района, като са използвани предвижданията на индекса за регионална климатична сигурност.

РПР се приемат от Министерския съвет по предложение на министъра на регионалното развитие и благоустройството⁹, който организира изработването, съгласуването и актуализирането на РПР за всеки от районите от ниво 2¹⁰.

Изпълнението на РПР се отчита чрез **годишните доклади**¹¹ за наблюдението на изпълнението на РПР на основата на данните от системата за наблюдение и оценка на регионалния план за развитие. Наблюдението на изпълнението на РПР се осъществява от съответните **Регионални съвети за развитие** [РСР].

В периода на изпълнение на РПР на СЦР 2014-2020 г. са изготвени седем годишни доклада за наблюдението на изпълнението на РПР, съответно за 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019 и 2020 г.

⁸ Закон за изменение и допълнение на Закона за регионалното развитие, обн., ДВ, бр. 15 от 23.02.2016 г.

⁹ чл.11, ал.6 от ЗРР, редакция 2012 г.

¹⁰ чл.15, ал.2 от ППЗРР, приет с ПМС № 216 от 2.09.2008 г., обн., ДВ, бр. 80 от 12.09.2008 г., отм., бр. 70 от 7.08.2020 г.

¹¹ чл. 86 и чл. 87 от ППЗРР, приет с ПМС № 216 от 2.09.2008 г., обн., ДВ, бр. 80 от 12.09.2008 г., отм., бр. 70 от 7.08.2020 г.

2. Изпълнение и актуалност на препоръките от предишни оценки

В съответствие с нормативната уредба и добрата практика преди официалното приемане на РПР на СЦР, е изготвена *предварителна (ex-ante) оценка*. Предварителната оценка включва оценка за социално-икономическото въздействие на РПР и Екологична оценка (ЕО) на РПР по реда на *Закона за опазване на околната среда* (ЗООС). Тъй като РПР по своята същност са планови документи, които надграждат постигнатото през предходния планов период 2007-2013 г. предварителната оценка, освен за кохерентността и качеството на документите проследява и за връзката и съгласуваността на плановете с изводите, поуките и постигнатите резултати и въздействие от изпълнението на предходните РПР. В този смисъл, тя отразява и изпълнението и актуалността от предишни извършвани оценки.

Предварителната оценка потвърждава, че РПР на СЦР 2014-2020 г. е изготвен в съответствие с *Методическите указания за разработване на Национална стратегия за регионално развитие 2012-2020 г., Регионални планове за развитие, Областни стратегии и Общински планове за развитие за периода 2014-2020 г.*¹² и е съобразен с приоритетите, целите и мерките, заложи в *Националната стратегия за регионално развитие 2012-2022 г.* и *Националната програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2020*. РПР на СЦР 2014-2020 г. отчита основните постановки на *Стратегията Европа 2020* и на политиката за сближаване на ЕС за периода 2014-2020 г.

Направените в *предварителната оценка* на РПР на СЦР 2014-2020 г. препоръки за подобряване на различни части на плана са отразени в значителна степен, текстът е прецизиран и са нанесени технически корекции.

таблица 1. Отразяване на препоръките от предварителната оценка на проекта на РПР на СЦР 2014-2020 г.

Област	Отразяване на препоръките
Препоръки към социално-икономическия анализ	Отразени са всички направени препоръки
Препоръки към SWOT-анализа	Отразени са всички направени препоръки
Препоръки към стратегическата част – визията, целите и приоритетите за развитие на района за периода 2014-2020 г.	Отразени са всички направени препоръки
Препоръки към оценката на финансовите ресурси за постигането на целите на плана	Отразени са всички направени препоръки
Препоръки към индикаторите за наблюдение и оценка на изпълнението на плана, вкл. глобалните екологични индикатори	Отразени са всички направени препоръки, вкл. за определяне на целеви стойности на глобалните екологични индикатори.

¹² Заповед №РД-02-1402 от 22.11.2011 г. на министъра на регионалното развитие и благоустройството

Област	Отразяване на препоръките
	<i>В съответствие с направените препоръки в предварителната оценка, са прецизирани и допълнени индикаторите с липсващи изходни или целеви данни. Включени са и допълнителни индикатори по отношение на някои специфични цели при отчитане на особеностите на региона.</i>
Препоръки към описаните действия и механизми за наблюдение, оценка и актуализация на РПР, за прилагане на принципа за партньорство и осигуряване на информация и публичност на плана	<i>Отразени са всички направени препоръки</i>

Резултатите и препоръките от предварителната оценка са интегрирани в окончателната версия на РПР на СЦР.

Неразделна част от *Предварителната оценка на проекта на РПР на СЦР 2014-2020 г.* е *Доклада за Екологичната оценка на РПР на СЦР*. Процедурите по екологичната оценка на плана са приключили със *Становище по ЕО № 1-1/2013 г. на РПР на СЦР за периода 2014-2020 г. на министъра на околната среда и водите*. Препоръките от Екологичната оценка и от Становището на МОСВ са включени в аналитичната и стратегическа част на РПР на СЦР 2014-2020 г.

В съответствие с нормативната уредба е изготвена *междинна оценка на РПР на СЦР за периода 2014-2020 г.*¹³. Междинната оценка включва оценка на степента на постигане на целите на РПР на СЦР; оценка на приноса на плана към постигане целите на Стратегия "Европа 2020"; оценка на ефективността и ефикасността на финансовите инструменти и използваните ресурси за изпълнение на РПР; изводи и препоръки.

Междинната оценка констатира продължаващата актуалност на Визията и главната цел, определени в РПР на СЦР. Рамката на стратегическите цели и определените приоритети са оценени като съответстващи на проблемите и нуждите на СЦР. Посочена е необходимост от установяване съответствието на стратегическата рамка за развитие на СЦР с тематичните области на интервенции по ОП за 2014-2020 г., както и определяне на механизъм за **обвързване с целите и приоритетите на плана с мерките, реализирани със средства от държавния бюджет и от бюджетите на общините**.

Обобщението на анализа на показателите за изпълнението на стратегическите цели на РПР на СЦР показва, че:

¹³ Доклад за резултатите от Междинната оценка за изпълнението на Регионалния план за развитие 2014-2020 г. на Северния централен район от ниво 2, приет с Решение №781 на Министерския съвет от 1 ноември 2018 г.

- Анализът на измененията в демографския профил на района показва наличие на устойчива тенденция на намаляване на населението. Прогнозите на НСИ потвърждават устойчивостта на тенденцията – към 2020 г. СЦР няма да отговаря на изискванията на *Регламент (ЕО) № 1059/2003 г.*, а през 2030 г. се очаква населението на СЦР да намалее до 691 705 души¹⁴.
- Три от областите в СЦР – Габрово, Разград и Силистра, не отговарят на изискванията на *Регламент (ЕО) № 1059/2003 г.*, според който населението в административните единици от **ниво 3**, следва да бъде най-малко 150 000 души.
- Социалното и икономическото развитие на СЦР през периода 2014-2017 г. се характеризира с **положителна промяна** на ключовите макроикономически индикатори.
- Общата перспектива за развитието на СЦР за периода до 2013 г. е за възстановяване на относително ниските нива на растеж след средата на 2011 г. Въпреки забавянето, в периода 2009-2015 г. продължава да е валидна регистрираната за периода 2004-2008 г. **устойчива тенденция за намаляване на приноса на СЦР в общия БВП**.
- За периода 2010-2015 г. се наблюдава **силно ограничен напредък в преодоляването на вътрешнорегионалните различия в СЦР**.

Постигнат е планирания напредък по реализацията на приоритета, чрез който се реализира *Стратегическа цел 1*, чрез което е постигнат и планирания напредък по нея. Потенциалът за повишаване на конкурентоспособността на икономика в района до 2020 г. е оценен като **значителен**.

Постигнат е планирания напредък по *Стратегическа цел 2*. Въпреки това, за реализацията на наличния потенциал за постигане на целта до 2020 г. е посочено, че са необходими допълнителни усилия, предвид наблюдавания ограничен напредък в преодоляването на вътрешнорегионалните различия в СЦР за периода до 2015 г.

¹⁴ НСИ, прогноза I вариант (при хипотеза за конвергентност)

Изпълнението на мерките по отделните приоритети на *Стратегическа цел 3* се характеризира с **напредък, над и значително над планирания**.

Изпълнението на мерките по *Приоритет 4.1* на *Стратегическа цел 4* се характеризира с напредък в съответствие с планираното. Напредъкът по изпълнението на *Приоритет 4.2* не е бил оценен предвид определените специфични индикатори.

Постигнатите резултати и възможностите за договаряне на средства за развитие на екологичната инфраструктура по ОПОС обуславят **наличието на потенциал** за изпълнение на *Стратегическа цел 4* в рамките на програмния период до 2020 г.

Направеният анализ на изпълнението на РПР на СЦР разкрива, че определената в него рамка на политиката за регионално развитие на СЦР като цяло се изпълнява чрез инструментите на политиката за сближаване и съответното национално съфинансиране. Същевременно е ясна необходимостта от по-конкретно адресиране на бъдещите мерки към специфичните икономически и социални проблеми на района, в контекста на общите структурни предизвикателства пред развитието, свързани с конкурентоспособността на района и способността му да предложи привлекателна и устойчива среда за предприятията и местните жители – инфраструктура, работещи институции, опростяване на бизнес средата.

Предвид тенденцията в развитието на демографските процеси и изискванията за осигуряване на съответствие с изискванията на *Регламент (ЕО) № 1059/2003 г.* е изведена е препоръка усилията да бъдат съсредоточени върху *устойчиво определяне* на обхвата на районите от *ниво 1, 2 и 3* – най-малко за целия следващ програмен период, с цел осигуряване на съпоставимост на съответната статистическа информация за динамиката на индикаторите за социално-икономическото развитие, като база за наблюдение и оценка на планираните мерки до 2020 г., така и за целите на планирането за новия програмен период. В началото на 2018 г. МРРБ разработи три варианта за нов териториален обхват на районите от ниво 2, предвид нуждата от изграждане на ефективна териториална основа, на която да се базира разработването и изпълнението на стратегическите документи за регионално развитие, както и на програмите, които ще бъдат съфинансирани от Европейските фондове след 2020 г. В направените в началото на 2021 г. промени в ЗРР не беше включена промяна на териториалния обхват на районите от ниво 2, като по този начин е осигурена устойчива база за планиране на развитието за периода 2021-2027 г.

Междинната оценка извежда необходимостта планиране и извършване на тематична/и оценка/и на РПР на СЦР, включваща събиране и анализ/и на конкретни емпирични данни за локализация на установените проблеми, най-малко следните теми:

- Анализ и оценка на причините за ниските нива на доходи, въпреки доброто икономическо развитие на Габрово, Русе и Велико Търново;
- Установяване на причините за значителното намаляване на населението на Габрово, въпреки тенденцията за икономически показатели над средните за страната и високата икономическа активност;
- Анализ и оценка на причините за ниския дял на хора между 30-34 г. с висше образование, въпреки наличието в района на три от най-големите университетски центрове в страната – Велико Търново, вкл. Свищов, Русе и Габрово.

Въпреки значимостта на темите и свързаните с тях проблеми за периода на изпълнението на РПР на СЦР, не са извършвани посочените или други тематични оценки или оценки за специфични случаи на РПР.

3. Методика за изготвяне на последваща оценка на изпълнението на РПР на СЦР

Европейските методически инструменти за оценка на социално-икономическото развитие определят последващата оценка като инструмент, осигуряващ принос към прегледа на политиката чрез оценка на ефективността на използването на публичните ресурси. Последващата оценка е фокусирана върху резултатите и приноса на планове върху постигнатите промени, като оценява използването на ресурсите и ефикасността им, постигането на очакваните резултати (ефективност), както и идентифицира наличието на непланирани ефекти. Последващата оценка има за цел да установи факторите за успеха или провала от изпълнение на плана, както и факторите за устойчивост на въздействието.

Съгласно ал. 2 на чл. 34 от ЗРР последващата оценка на РПР на районите от ниво 2 включва:

- оценка на степента на постигане целите и устойчивостта на резултатите;
- оценка на общото въздействие;
- оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси;

- изводи и препоръки относно провеждането на политиката за регионално и местно развитие.

Оценката на РПР на СЦР е изготвена според изискванията на ЗРР, *Насоките на ЕК за програмния период 2014-2020 г.*, *Ръководството за оценка на социално-икономическото развитие EVALSED*¹⁵, *Техническата спецификация за изпълнение на поръчката*, както и натрупания до момента опит при изготвяне на подобни оценки на стратегически и планови документи на областно, регионално и национално ниво.

За целите на оценката е разработена методика, която определя методите и съответните източници на информация, както и критериите за оценка на изпълнението на РПР.

Разработена е *петстепенна оценъчна скала* за оценка на степента на:

- постигане на ключовите показатели на макро ниво и на степента на постигане на показателите по цели на *Стратегията Европа 2020* на регионално ниво и приноса на СЦР за постигане на националните цели;
- постигане на заложените целеви стойности на индикаторите за изпълнение (специфични индикатори);
- постигане на глобалните екологични цели и постигане на целевите стойности в края на периода.

Конструирани са индекси на постигане на приоритетите и целите на РПР:

- *Индекс на постигане по приоритети* – отразява степента на постигане на заложеното изменение на специфичните индикатори за изминалото време;
- *Индекс на постигане на целите* – отразява степента на постигане на заложеното изменение на стойностите на ключови индикатори и цели на регионално ниво по *Стратегията Европа 2020* за оценявания период.

За целите на оценката на ефикасността е използван конструиран индекс на ефикасност – използван финансов ресурс към степен на постигане на целевите стойности (процент на постигане на заложеното изменение) на общо ниво на ключови индикатори и цели по *Стратегията Европа 2020*.

¹⁵ http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/guide/guide_evalsed.pdf

Индексите също се групират в *петстепенни оценъчни скали*. За целите на оценката са използвани следните оценъчни скали и категории:

таблица 2. Степен на постигане на заложеното изменение на специфичните индикатори и степен на изпълнение на приоритети (СИП), въз основа на постигнатото изменение на специфичните индикатори

Скала	Дефиниция	Степен на изпълнение на приоритети
5 ↑	Постигната крайна цел на индикатор над 125%	Напредък, значително над планирания по изпълнение на приоритета/целта
4 ↗	Постигната крайна цел на индикатор между 110 и 125%	Напредък над планирания по изпълнение на приоритета/целта
3 →	100% (между 90 и 110%) постигната крайна цел на индикатор	Постигнат планиран напредък по изпълнение на приоритета/целта
2 ↑	Постигната крайна цел на индикатор между 50 и 90%	Задоволителен напредък по изпълнение на приоритета/целта
1 ↗	Постигната крайна цел на индикатор между 10 и 50%	Ограничен напредък по изпълнение на приоритета/целта
0 →	Постигната крайна цел на индикатор между 0 и 10%	Без напредък по изпълнение на приоритета/целта

таблица 3. Степен на постигане на целите (СПЦ), въз основа на степента на изпълнение на приоритетите

5 ↑	Напредък, значително над планираното по целта
4 ↗	Напредък над планираното по целта
3 →	Постигнат планиран напредък по целта
2 ↑	Задоволителен напредък по постигането на целта
1 ↗	Ограничен напредък по постигането на целта
0 →	Без напредък по постигането на целта

таблица 4. Степен на постигане на целите на ключовите индикатори, съответно принос към националните цели на Стратегията на ЕС "ЕВРОПА 2020"

5 ↑	Постигнат планиран принос, значително над планирания
4 ↗	Постигнат планиран принос над планирания
3 →	Постигнат планиран принос
2 ↑	Задоволителен принос
1 ↗	Ограничен принос
0 →	Без принос

При изготвянето на *последващата оценка* са използвани последните актуални данни за основните индикатори на национално, регионално и областно ниво към края на 2019 и 2020 г. в зависимост от конкретния индикатор.

При анализа на данните за 2020 г., където е необходимо, е отчитана специфичното отражение върху социално-икономическото развитие на мерките за справяне с пандемията от Covid-19.

II. ПОСТИГНАТИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА РПР НА СЦР

1. Рамка за изпълнение на целите и приоритетите за регионално развитие в СЦР

1.1. Цели и приоритети за регионално развитие на СЦР

Визията, определена в РПР на СЦР е "Бързо и устойчиво развиващ се европейски район, интегрална част от Дунавското пространство, където младите хора виждат своето бъдеще и личностна реализация".

РПР на СЦР определя четири стратегически цели за развитието на района, конкретизирани чрез осем приоритета.

графика 1. Взаимовръзки между целите и приоритетите на РПР на СЦР

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 1	СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 2	СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 3	СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 4
Икономическо сближаване – достигане на средните нива на заетост, производителност на труда и приложение на иновации в икономиката, характерни за районите от Дунавското пространство	Социално сближаване – преодоляване на междурегионалните и вътрешнорегионални различия в социалната сфера и ограничаване на риска от социална изолация и бедност на територията	Териториално сближаване – свързаност и балансирано, интегрирано и устойчиво развитие на територията и населените места	Опазване на околната среда, съобразно предизвикателствата на климатичните промени и прилагане на европейските и национални стандарти за ограничаване на замърсяването и енергоемкостта и стимулиране използването на енергия от възобновяеми източници
ПРИОРИТЕТ 1 Развитие на устойчива конкурентоспособна икономика основана на знанието, иновациите и новите технологии	ПРИОРИТЕТ 1 Изграждане на устойчив и развит пазар на труда ПРИОРИТЕТ 2 Подобряване на човешкия капитал ПРИОРИТЕТ 3 Постигане на вътрешнорегионална кохезия, осигуряваща пространствена деконцентрация на градските функции	ПРИОРИТЕТ 1 Изграждане на приоритетни инфраструктурни коридори и прилежащите им съоръжения ПРИОРИТЕТ 2 Интегрирано и устойчиво развитие и укрепване на полицентричната мрежа от селища ПРИОРИТЕТ 3 Подобряване на трансграничното сътрудничество	ПРИОРИТЕТ 1 Околна среда и ресурси – опазване и ефективност ПРИОРИТЕТ 2 Развитие на нисковъглеродна икономика, смекчаване на последствията и адаптиране към климатичните промени

Оценката на постигнатите резултати от изпълнението на РПР на СЦР, степента на постигане на целите, както и ефективността на използваните ресурси е изготвена въз основа на анализ на информация от официални статистически източници (НСИ, ЕВРОСТАТ), *Годишните доклади за изпълнение на наблюдение на изпълнението на РПР на СЦР (2014-2020) за 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019 и 2020 г.*, данни от *Информационната система за управление и наблюдение на средствата от ЕС в България 2020* (ИСУН 2020) и *Интегрираната система за администриране и контрол*

(ИСАК)¹⁶, както и данни, публикувани на интернет страниците на Програмите за териториално сътрудничество 2014-2020 г., данни от финансовото изпълнение на национални програми, финансиращи проекти, попадащи в обхвата на мерките, предвидени в РПР, данни за изпълнението на държавния бюджет за съответните години от периода 2014-2020 по отношение на предоставени целева субсидия за капиталови разходи на общините в обхвата на СЦР.

В РПР на СЦР са определени индикативните финансови ресурси за изпълнение на плана за периода 2014-2020 г. в размер на **3 726 млн. лв.**, като от структурните инструменти на ЕС, е предвиден принос от ЕФРР в размер на **1 081 млн. лв.**, от други фондове на ЕС – **1 062 млн. лв.**, от национално публично финансиране – **697 млн. лв.**, от които **50 млн. лв.** от местни бюджети, частно финансиране – **606 млн. лв.** и от други финансови инструменти – **280 млн. лв.**

За мерките, реализирани със средства от държавния бюджет и бюджетите на общините, свързани с политиката за регионално развитие, в периода 2014-2020 г. липсва систематизирана информация, която да позволява тяхното обвързване с целите и приоритетите на РПР на СЦР. Частично, такава информация е събрана чрез *Годишните доклади за наблюдение на изпълнението на РПР на СЦР*, като тя е отразена при оценката на напредъка по изпълнение на отделните приоритети чрез съответните специфични индикатори.

При оценка на степента, в която са постигнати крайните цели (2020 г.) на специфичните индикатори на РПР на СЦР е използвана информация от *Годишните доклади за наблюдение на изпълнението за 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019 и 2020 г.*

Орган за провеждане на държавната политика за регионално развитие в СЦР е РСР на СЦР.

¹⁶ <http://iacs-online.dfz.bg/apex/f?p=100:43:4349657656453329>

1.2. Прилагане принципа на партньорство

Прилагането на принципа на партньорство включва информиране за РПР на всички заинтересовани страни, възможност за изразяване на мнения и представяне на предложения чрез формални и неформални работни срещи, осъществяване на широко консултиране чрез организиране на публични дискусии, в т.ч. и чрез интернет, участие във формални структури за планиране и мониторинг със състав, основан на принципа на партньорството – власти на различните равнища, социални и икономически партньори, гражданско общество.

В процеса на наблюдение на изпълнението на РПР, РСР осигурява участието на органите на централната и местната власт, социално-икономическите партньори, академични институции, юридически лица с нестопанска цел, работещи в областта на регионалното развитие, спазвайки принципа за партньорство, което от своя страна гарантира прозрачност, компетентност, ефективност и реалистичност на целия процес.

Осъществява се координация и взаимодействие между членовете на РСР, членовете на РКК и Секретариата на РСР. Подобро е взаимодействието с централните и териториалните структури на изпълнителната власт при изпълнението на решенията на РСР.

С проведените съвместни заседания на РСР и РКК е подобрена координацията между областите, общините, министерствата и социално-икономическите партньори за ефективно и ефикасно провеждане на държавната политика на територията на района, посредством адекватно планиране, изпълнение, наблюдение и оценка на стратегическите и планови документи на национално, регионално и местно ниво, касаещи регионалното развитие и опазването на околната среда в СЦР.

1.3. Наблюдение и оценка на изпълнението на РПР на СЦР

За целите на наблюдението на изпълнението на РПР на СЦР и на напредъка по отношение на приоритетите и стратегическите цели е подготвен набор от индикатори, част от плана. Системата за наблюдение следва да гарантира за събирането на необходимата информация, чрез което се извършва наблюдението и оценка на плана. Напредъкът в изпълнението на приоритетите и стратегическите цели се следи чрез информация, събирана и анализирана от регионални отдели на Главна дирекция "Стратегическо планиране и програми за регионално развитие", въз основа на която те изготвят Годишни доклади за наблюдение на изпълнението на РПР.

В съответствие с предвижданията на НСРР системата от индикатори за наблюдение и оценка на РПР на СЦР се състои от две основни групи индикатори – предварително установени в национални и европейски стратегически документи (Стратегия "Европа 2020", макроикономическите критерии към НСРР, глобалните цели за опазване и възстановяване на околната среда) и специфични индикатори за наблюдение на отделните приоритети на плана.

Съгласно изводите на *предварителната оценка на РПР на СЦР*, системата от индикатори за наблюдение и оценка е **добре разработена и има стабилна методическа основа**. Посочените индикатори са свързани с националните и европейските стратегически цели, като също така отразяват регионалното ниво на планиране. Предварителната оценката не коментира предложените целеви стойности по конкретни индикатори – както на ключовите, така и по специфичните индикатори.

Съгласно констатациите на *Междинната оценка на РПР на СЦР*, анализът на определените междинни и крайни цели на ключовите индикатори за изпълнение на РПР на СЦР показва, че е прилаган **консервативен подход** при определяне на целевите стойности на **ключовите индикатори, което се отразява и на степента на изпълнение на заложените цели**.

Предварителната оценка констатира, че **глобалните екологични цели и адаптирането към климатичните промени** се адресират добре в целите и приоритетите на РПР на СЦР.

Разработена е система¹⁷ от **7 количествени индикатора**, заедно с технически паспорти към тях за измерване на напредъка на интеграция на глобалните проблеми на околната среда при прилагане на регионалната политика в България, включително при изпълнението на РПР на ниво 2. През септември 2013 г. МРРБ публикува *Актуализирани индикатори за напредъка по прилагането на Конвенциите от РИО*. Липсват данни за следващите години, по които да може да бъде оценен напредъка по изпълнението на пет от седемте количествени индикатора. За проследяването на два от тях – "Разходи за ДМА с екологично предназначение" и "Разходи за ДМА с екологично

¹⁷ По проект "Конвенциите на Рио", финансиран от Българското правителство и Глобалния екологичен фонд
<http://www.rioconventions.org/bg/Project-Information.html>

предназначение на човек от населението", могат да бъдат използвани данни, поддържани от НСИ¹⁸.

За нуждите на Главна дирекция "Стратегическо планиране на регионалното развитие и административно-териториално устройство", МРРБ е разработен "Индекс за регионална климатична сигурност"¹⁹, чието предназначение е измерване и представяне на регионалното състояние, силните и слабите страни на регионите при интегрирането на въпросите, свързани с климатичните промени в процеса на планиране. Не е налична информация за адаптиране и интегриране на Индексът на регионална климатична сигурност.

Към момента, НСИ не проследява на ниво NUTS2 целите 20/20/20 по отношение на климата и енергийното потребление, част от показателите за принос към Стратегията "Европа 2020". От тази гледна точка, РПР не определя източници на информация за проследяването им, като съответно напредъка по тяхното изпълнение не е регистриран в Годишни доклади за наблюдение на изпълнението на РПР.

В Становището по ЕО №1-1/2013 г. на РПР на СЦР за периода 2014-2020 г. на министъра на околната среда и водите са посочени допълнителни мерки и индикатори за наблюдението и контрол на въздействията върху околната среда при прилагането на РПР на СЦР 2014-2020 г. **Всички препоръчани индикатори са включени в системата за наблюдение като специфични индикатори.**

Част от специфичните индикатори са дефинирани нееднозначно и/или за тяхното изпълнение е трудно да бъде събрана достоверна информация без да бъдат извършвани прекомерни разходи.

¹⁸ НСИ поддържа информация за индикатор "Наличност на дълготрайните материални активи с екологично предназначение (ДМА-ЕП) към края на годината по статистически зони, райони и области" с данни за периода 2010-2015 г.

¹⁹ Като част от проект "Региони за устойчива промяна", по програма INTERREG IVC на ЕС

2. Ключови промени в политиката за интегрирано устойчиво развитие на национално ниво и на ниво ЕС и съответствието на РПР с тях

След приемането на РПР на СЦР 2014-2020, в политиката за интегрирано устойчиво развитие на национално ниво са направени следните ключови промени:

- в *Закона за регионалното развитие* са направени 7 изменения и допълнения²⁰, две от които са **съществени** и имат отражение върху процеса на планиране и изпълнение на документите за стратегическо планиране на регионалното развитие;
- актуализирана е подзаконовата нормативна уредба – *Правилника за прилагане на Закона за регионалното развитие*²¹ (ППЗРР), приета е *Наредба за условията, реда и сроковете за изготвяне, съгласуване, приемане, актуализиране и изпълнение на Националната концепция за пространствено развитие, регионалните схеми за пространствено развитие на районите от ниво 2 и регионалните схеми за пространствено развитие на районите от ниво 3 (области)*²²;
- приет е нов *Устройствен правилник на Министерството на регионалното развитие и благоустройството*²³, с който е променена институционалната структура за управление на регионалното развитие, създадена е *Главна дирекция "Стратегическо планиране и програми за регионално развитие"*;
- на ниво ЕС **няма значими промени** в действащата правна и стратегическа рамка на политиката за сближаване;

Основните промени в ЗРР, направени през 2016 г.²⁴ са свързани със системата за планиране на пространственото развитие, като променят и част от изискванията, свързани със съдържанието на РПР, както и със системата за наблюдение на изпълнението на политиката за регионално развитие.

²⁰ ДВ бр. 66 от 2013 г., в сила от 26.07.2013 г., бр. 22 от 2014 г., в сила от 11.03.2014 г., бр. 98 от 28.11.2014 г., в сила от 2014 г., бр. 9 от 2015 г., в сила от 3.02.2015 г., бр. 14 от 2015 г., **бр. 15 от 2016 г.**, **бр. 13 от 2017 г.** и бр. 58 от 2017 г., в сила от 18.07.2017 г.

²¹ Приет с ПМС № 216 от 2.09.2008 г., обн., ДВ, бр. 80 от 2008 г., в сила от 31.08.2008 г., изм., бр. 93 от 2009 г., в сила от 24.11.2009 г., бр. 5 от 2010 г., бр. 97 от 2013 г., бр. 102 от 2014 г., в сила от 12.12.2014 г., **изм. и доп., бр. 50 от 2016 г.**

²² приета с ПМС № 278 от 1.11.2016 г., обн., ДВ, бр. 88 от 2016 г., в сила от 8.11.2016 г.

²³ обн., ДВ, бр. 68 от 2017 г., в сила от 22.08.2017 г.

²⁴ ДВ, бр. 15 от 2016 г.

С промените от 2016 г. в ЗРР, обхватът на системата за планиране на пространственото развитие е ограничен до национално и регионално равнище²⁵. Държавната политика за регионално развитие и структуроопределящите политики се провеждат съгласувано и във взаимодействие с *Националната концепция за пространствено развитие и регионалните схеми за пространствено развитие* (чл. 3, ал. 2 от ЗРР).

Промени са извършени в условията за определяне на *райони за целенасочена подкрепа от държавата* (РЦП), които се дефинират в *областните стратегии за развитие*²⁶. Обособените РЦП са **териториална основа за концентрация на ресурси за намаляване на вътрешнорегионалните различия** в степента на развитие на отделните общини и за постигане на целите на държавната политика за регионално развитие.

Измененията предвиждат териториалният обхват на РЦП да се определя, като се отчитат категориите на общините по реда на *Закона за административно-териториалното устройство на Република България* и техните географски характеристики по данни на *Българската академия на науките*. Тези промени предполагат **актуализация на областните стратегии за развитие**.

Промените в *системата за планиране на пространственото развитие* са свързани с разработването и актуализацията на система от документи за пространствено развитие на национално и регионално ниво, определящи стратегия за интегрирано пространствено развитие при отчитане на териториалния потенциал и принципите за балансирано устойчиво развитие²⁷.

С допълнения в ЗРР през 2018 г. в системата от документи за планиране на пространственото развитие е включен и *Морския пространствен план на Република България*, който планира пространственото развитие и интегрираното управление на дейностите по използване на морските пространства на страната за постигане на устойчиво развитие на Черноморския район, устойчив растеж на морската икономика и устойчиво използване на природните ресурси²⁸. Предвидено е секторните стратегически докумен-

²⁵ чл. 1, ал. 2

²⁶ чл. 5, 6 и 7 от ЗРР

²⁷ Глава Втора "а" от ЗРР

²⁸ Чл. 7а, ал. 4 от ЗРР

ти на национално и регионално равнище да бъдат разработвани и в съответствие с *Морския пространствен план*²⁹.

Посочените документи се намират в йерархична съподчиненост и се разработват за срок до 15 години с изключение на елементите на техническата инфраструктура в тях, които се планират за период до 30 години. Секторните стратегически документи на национално и регионално равнище се разработват в съответствие с действащите документи от системата за планиране на пространственото развитие. Условиата, редът и сроковете за изготвяне, съгласуване, приемане, актуализиране и изпълнение на концепцията и схемите за пространствено развитие по се определят с **наредба**, приета от Министерския съвет по предложение на министъра на регионалното развитие и благоустройството. С приетата *Наредба*³⁰ не са указани срокове, в които следва да бъдат изготвени *Регионалните схеми за пространствено развитие на район от ниво 2*, в съответствие с които следва да бъдат разработени (приведени в съответствие) РПР..

От системата документи за пространствено развитие, дефинирани в ЗРР е разработена и приета само *Национална концепция за пространствено развитие за периода 2013-2025*³¹. Към момента на приемането на НСРР и РПР, както и до края на 2019 г., не са разработени и приети с *Регионалните схеми за пространствено развитие на районите от ниво 2*, като с измененията от началото на 2020 г. последните са отпаднали от документите на системата за планиране.

Съдържанието на НСРР е **допълнено с един нов компонент**: насоки за подпомагане на градовете от йерархизираната система от градове-центрове на национално и регионално равнище в съответствие със *Стратегията за пространствено развитие на страната*.

Съдържанието на РПР е **допълнено с три нови компонента**, чието естество предполага актуализация на РПР, но такава не е извършвана, а допълненията са отчетени по подходящ начин.

²⁹ Чл. 7а, ал.5 от ЗРР

³⁰ Наредба за условията, реда и сроковете за изготвяне, съгласуване, приемане, актуализиране и изпълнение на Националната концепция за пространствено развитие, регионалните схеми за пространствено развитие на районите от ниво 2 и регионалните схеми за пространствено развитие на районите от ниво 3 (области), приета с ПМС № 278 от 1.11.2016 г., обн., ДВ, бр. 88 от 2016 г., сила от 8.11.2016 г.

³¹ приета с Протокол № 47.61 на Министерския съвет от 19.12.2012 г.

В периода 2018-2019 г. са разработени варианти и са проведени консултации за промяна в обхвата на районите от ниво 2 (NUTS 2)³², вкл. и е подготвен и публикуван за консултации проект на ЗИД на ЗРР³³. Предвидените промени са аргументирани с необходимостта от по-устойчив във времето териториален обхват на районите от ниво 2 по отношение на броя на населението в тях и осигуряването на съответствие с нормативната рамка на ЕС - Регламент (ЕО) 1059/2003 за установяване на обща класификация на териториалните единици за статистически цели (NUTS).

През април 2019 г. акцент е поставен върху разработването на нова система от стратегически и планови документи, която да предостави възможност процесите да се изпълняват в максимална близост до регионите и общините, като отчитат нуждите и възможностите им.

В резултат, през март 2020 г. в ЗРР са приети изменения и допълнения, които предвиждат промени в системата на планиране и прилагане на политиката за регионално развитие в следващия програмен период. Обхватът на регионите за развитие остават в досегашния си вид. Целенасочените райони за подкрепа или начина за тяхното определяне вече не са дефинирани в закона, като не се предвижда и изричното им определяне. Изцяло е отменена частта, свързана с планирането на пространственото развитие, като неговите елементи са станали интегрална част от системата документи за стратегическо планиране на регионалното развитие. Не се предвижда изготвяне на областни стратегии за развитие.

Съществени са и промените в системата за управление на регионалното развитие, които следва да бъдат отчетени при подготовката на стратегическите документи на регионално ниво за периода 2021-2027.

При подготовката на новия планов период следва да бъдат отчетени и Актуализираната *Национална концепция за пространствено развитие за периода 2013-2025*, както и първите проекти на изготвените стратегически документи и оперативни програми.

Към настоящия момент е изготвен проект на Интегрираната териториална стратегия за развитие на Северния централен регион. Изготвена е Националната програма за развитие: България 2030³⁴, така и оперативните програми за програмния период 2021-

³² <http://strategy.bg/PublicConsultations/View.aspx?lang=bg-BG&Id=3264>

³³ <http://strategy.bg/PublicConsultations/View.aspx?lang=bg-BG&Id=3793>

³⁴ приет с Протокол № 67.25 на Министерския съвет от 02.12.2020 г.

2027 г., чиито варианти са представени на ЕК и са стартирали консултации по обхвата на целите на политиката, приоритетите, избраните специфични цели и примерни действия.

Направените промени не оказват въздействие върху процесите на изпълнение, наблюдение и контрол на оценявания РПР на СЦР 2014-2020 г.

На ниво ЕС *не са извършвани значими промени* в действащата правна и стратегическа рамка на политиката за сближаване за периода 2014-2020 г.

3. Постигнати резултати от изпълнението на РПР по физически и финансови индикатори

Резултатите от изпълнението на РПР на СЦР по физически и финансови индикатори са оценени въз основа на последни налични данни (основно за периода 2014-2020 г. за физическите и към 15 юли 2021 г. за финансовите индикатори).

3.1. Специфични/физически индикатори

Оценката на постигнатите резултати е изготвена с помощта на индекс, отразяващ степента на постигане на заложеното изменение на специфичните индикатори за изминалото време за всеки от приоритетите на РПР на СЦР. Индексът на изпълнение се групира около петстепенна оценъчна скала. Процентното изпълнение за съставяне на оценките по скала се изчислява спрямо постигнатите резултати за специфичните индикатори, отчитащи физически величини за 2020 г. За специфичните индикатори, за които е налична статистическа информация, изпълнението се оценява спрямо постигнатите резултати за 2019 г.

Като показател за изпълнение на приоритет по скала е използвана средноаритметичната, закръглена стойност на постигнатото изменение на специфичните индикаторите за изпълнение по избрания приоритет и посочената скала (при равни тегла на специфичните индикатори).

таблица 5. **Степен на постигане на заложеното изменение на специфичните индикатори по приоритетите на Стратегическа цел 1**

Стратегическа цел 1: Икономическо сближаване – достигане на средните нива на заетост, производителност на труда и приложение на иновации в икономиката, характерни за районите от Дунавското пространство			
Специфичен индикатор	Оценка по скала	по	Напредък
Приоритет 1.1. Развитие на устойчива конкурентоспособна икономика основана на знанието, иновациите и			

Стратегическа цел 1: Икономическо сближаване – достигане на средните нива на заетост, производителност на труда и приложение на иновации в икономиката, характерни за районите от Дунавското пространство

Специфичен индикатор	Оценка по скала	Напредък
новите технологии		
Приходи от дейността на МСП, млн. лв.	3 ➡	планиран напредък
Относителен дял на заетите лица в микро и МСП спрямо общия брой на заетите лица на възраст 15 и повече години в района, %	0 ➡	без напредък
Нарастване на преките чуждестранни инвестиции в нефинансовите предприятия, %	3 ➡	планиран напредък
Персонал, зает с НИРД (брой)	5 ↑	напредък, значително над планирания
Предприятия, въвели в употреба нови технологии и продукти (брой)	5 ↑	напредък, значително над планирания
Подкрепени стартиращи иновативни предприятия (брой)	0 ➡	без напредък
Реализирани годишни приходи от нощувки в средствата за подслон и местата за настаняване, млн. лв.	5 ↑	напредък, значително над планирания
Туристически атракции, създадени/подобри (брой)	5 ↑	напредък, значително над планирания

графика 2. Физическо изпълнение на специфичните индикатори по приоритетите на Стратегическа цел 1 спрямо целта за 2020 г.

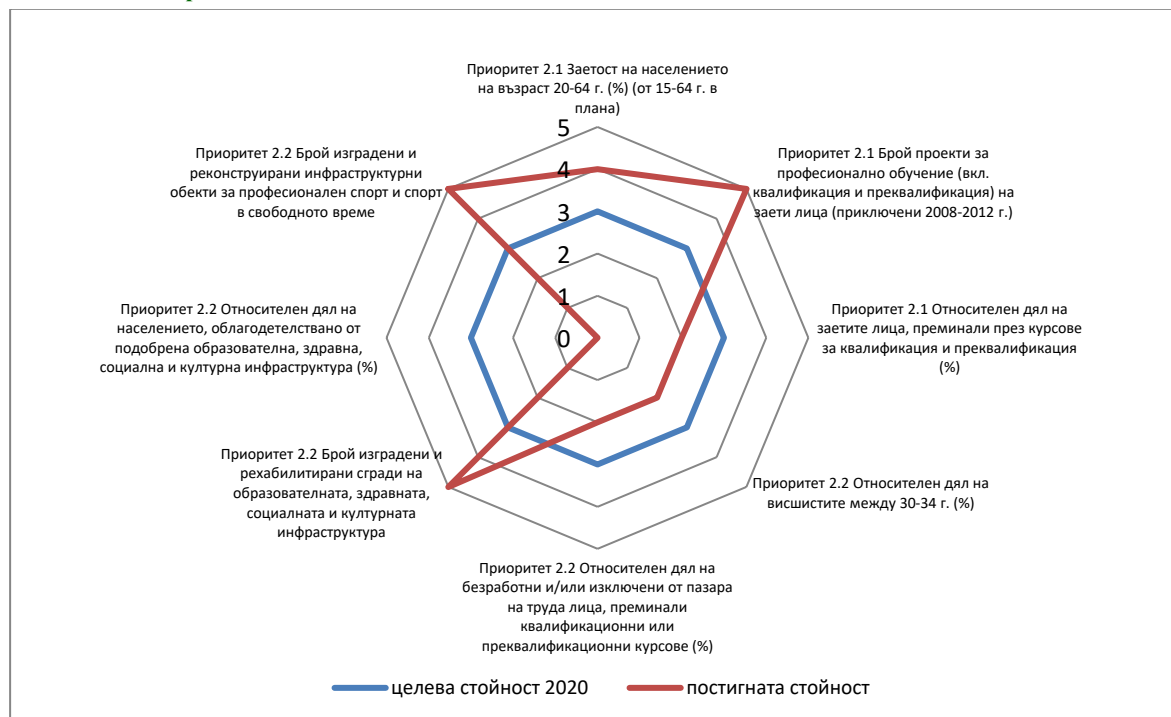

Източник: НСИ, ИСУН2020, Годишни доклади за наблюдение на изпълнението на РПР на СЦР, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019 и 2020 г.

таблица 6. Степен на постигане на заложеното изменение на специфичните индикатори по приоритетите на Стратегическа цел 2

Стратегическа цел 2: Социално сближаване – преодоляване на междурегионалните и вътрешнорегионални различия в социалната сфера и ограничаване на риска от социална изолация и бедност		
Специфичен индикатор	Оценка по скала	Напредък
Приоритет 2.1. Изграждане на устойчив и развит пазар на труда		
Заетост на населението на възраст 20-64 г. (%) (от 15-64 г. в плана)	4 ↗	напредък над планирания
Брой проекти за професионално обучение (вкл. квалификация и преквалификация) на заети лица (приключени 2008-2012 г.)	5 ↗	напредък, значително над планирания
Относителен дял на заетите лица, преминали през курсове за квалификация и преквалификация (%)	2 ↗	задоволителен напредък
Приоритет 2.2. Подобряване на човешкия капитал		
Относителен дял на висшистите между 30-34 г. (%)	2 ↗	задоволителен напредък
Относителен дял на безработни и/или изключени от пазара на труда лица, преминали квалификационни или преквалификационни курсове (%)	2 ↗	задоволителен напредък
Брой изградени и рехабилитирани сгради на образователната, здравната, социалната и културната инфраструктура	5 ↗	напредък, значително над планирания
Относителен дял на населението, облагодетелствано от подобрена образователна, здравна, социална и културна инфраструктура (%)	0 →	без напредък
Брой изградени и реконструирани инфраструктурни обекти за професионален спорт и спорт в свободното време	5 ↗	надхвърлена напредък, значително над планирания

графика 3. Физическо изпълнение на специфичните индикатори по приоритетите на Стратегическа цел 2 спрямо целта за 2020 г.

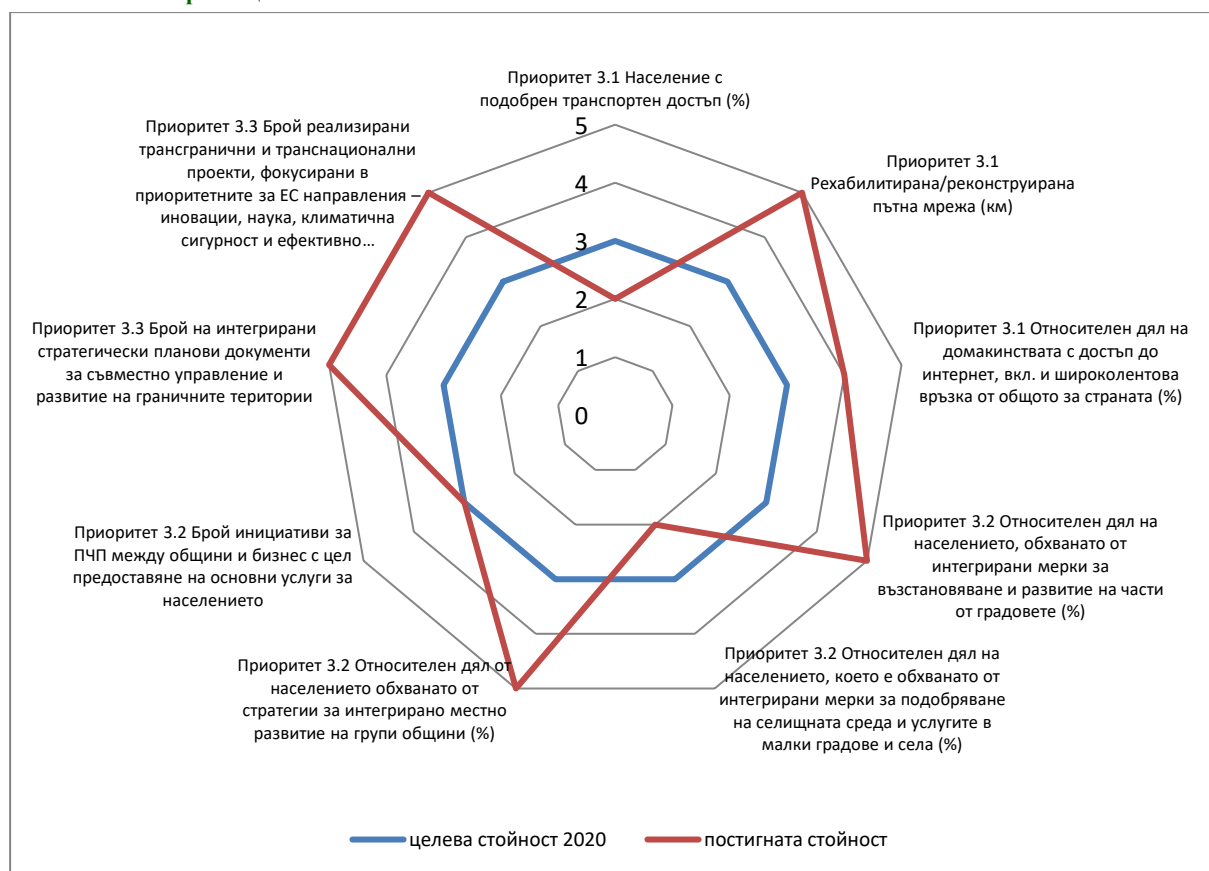

Източник: НСИ, ИСУН2020, Годишни доклади за наблюдение на изпълнението на РПР на СЦР, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019 и 2020 г.

таблица 7. Степен на постигане на заложеното изменение на специфичните индикатори по приоритетите на Стратегическа цел 3

Стратегическа цел 3: Териториално сближаване – свързаност и балансирано, интегрирано и устойчиво развитие на територията и населените места		
Специфичен индикатор	Оценка по скала	Напредък
Приоритет 3.1. Изграждане на приоритетни инфраструктурни коридори и прилежащите им съоръжения		
Население с подобрен транспортен достъп (%)	2 ↑	задоволителен напредък
Рехабилитирана/реконструирана пътна мрежа (км)	5 ↑	напредък, значително над планирания
Относителен дял на домакинствата с достъп до интернет, вкл. и широколентова връзка от общото за страната (%)	4 ↗	напредък над планирания
Приоритет 3.2. Интегрирано и устойчиво развитие и укрепване на полицентричната мрежа от селища		
Относителен дял на населението, обхванато от интегрирани мерки за възстановяване и развитие на части от градовете (%)	5 ↑	напредък, значително над планирания
Относителен дял на населението, което е обхванато от интегрирани мерки за подобряване на селищната среда и услугите в малки градове и села (%)	2 ↑	задоволителен напредък
Относителен дял от населението обхванато от стратегии за интегрирано местно развитие на групи общини (%)	5 ↑	надхвърлена цел 2020
Брой инициативи за ПЧП между общини и бизнес с цел предоставяне на основни услуги за населението	3 →	планиран напредък
Приоритет 3.3. Подобряване на трансграничното сътрудничество		
Брой на интегрирани стратегически планови документи за съвместно управление и развитие на граничните територии	5 ↑	напредък, значително над планирания
Брой реализирани трансгранични и транснационални проекти, фокусирани в приоритетните за ЕС направления – иновации, наука, климатична сигурност и ефективно използване на ресурсите	5 ↑	напредък, значително над планирания

графика 4. Физическо изпълнение на специфичните индикатори по приоритетите на Стратегическа цел 3 спрямо целта за 2020 г.

Източник: НСИ, ИСУН2020, Годишни доклади за наблюдение на изпълнението на РПР на СЦР, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019 и 2020 г.

таблица 8. Степен на постигане на заложеното изменение на специфичните индикатори по приоритетите на Стратегическа цел 4

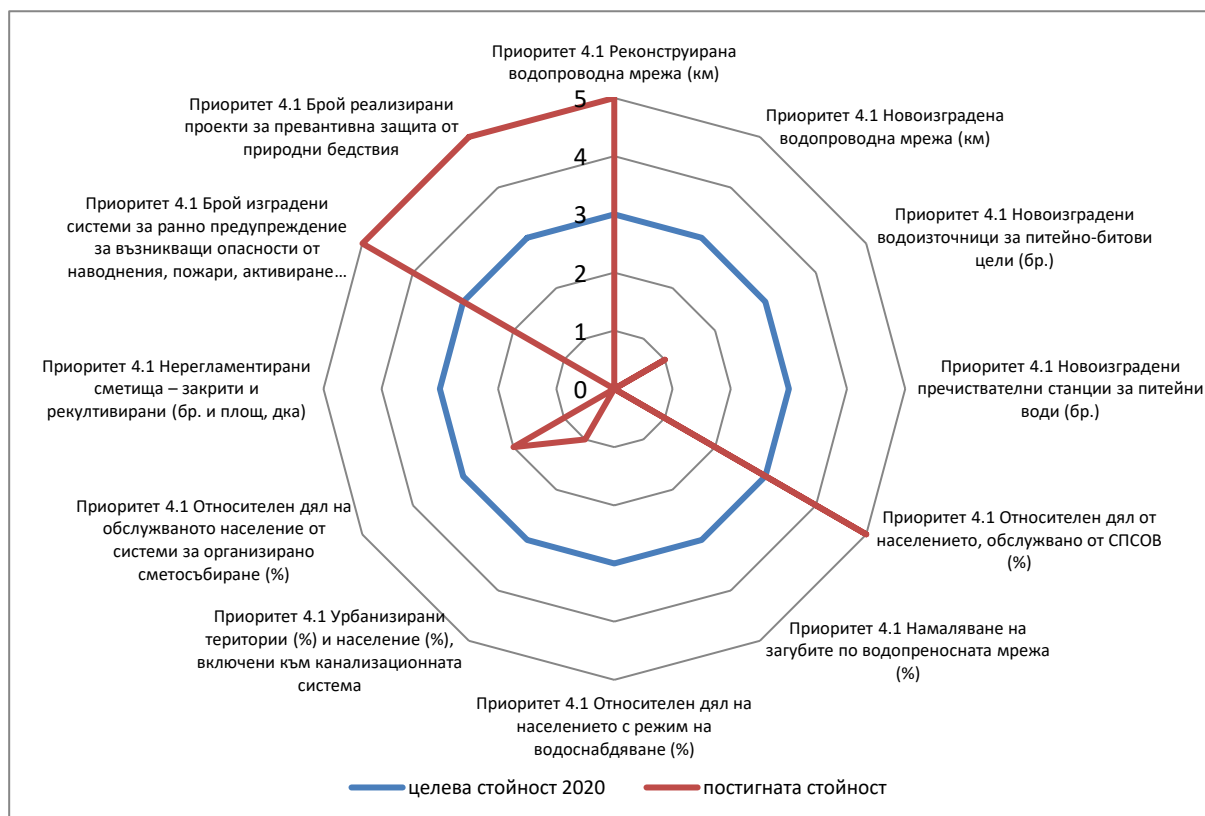
Стратегическа цел 4: Опазване на околната среда, съобразно предизвикателствата на климатичните промени и прилагане на европейските и национални стандарти за ограничаване на замърсяването и енергоемкостта и стимулиране на използването на енергия от ВИ

Специфичен индикатор	Оценка по скала	Напредък
Приоритет 4.1. Околна среда и ресурси – опазване и ефективност		
Реконструирана водопроводна мрежа (км)	5 ↑	напредък, значително над планирания
Новоизградена водопроводна мрежа (км)	n/a	
Новоизградени водоизточници за питейно-битови цели (бр.)	1 ↗	ограничен напредък
Новоизградени пречиствателни станции за питейни води (бр.)	0 →	без напредък
Относителен дял от населението, обслужвано от СПСОВ (%)	5 ↑	напредък, значително над планирания
Намаляване на загубите по водопроводната мрежа (%)	n/a	
Относителен дял на населението с режим на водоснабдяване (%)	0 →	без напредък

Стратегическа цел 4: Опазване на околната среда, съобразно предизвикателствата на климатичните промени и прилагане на европейските и национални стандарти за ограничаване на замърсяването и енергоемкостта и стимулиране на използването на енергия от ВИ

Специфичен индикатор	Оценка по скала	Напредък
Урбанизирани територии (%) и население (%), включени към канализационната система	1 ↗	ограничен напредък
Относителен дял на обслужваното население от системи за организирано сметосъбиране (%)	2 ↑	задоволителен напредък
Нерегламентирани сметища – закрити и рекултивирани (бр. и площ, дка)	0 →	без напредък
Брой изградени системи за ранно предупреждение за възникващи опасности от наводнения, пожари, активиране на свлачищни райони	5 ↑	напредък, значително над планирания
Брой реализирани проекти за превантивна защита от природни бедствия	5 ↑	напредък, значително над планирания
Приоритет 4.2. Развитие на нисковъглеродна икономика, смекчаване на последствията и адаптиране към климатичните промени		
Количество продадена електроенергия от ВИ (GWh/y)	n/a	
Намаляване на емисиите на вредни вещества в атмосферата от индустриални горивни и производствени процеси:	n/a	
Серни оксиди (тонове)	n/a	
Въглероден диоксид (тонове)	n/a	
Неметанови летливи органични съединения (тонове)	n/a	

графика 5. Физическо изпълнение на специфичните индикатори по приоритетите на Стратегическа цел 4 спрямо целта за 2020 г.³⁵

Източник: НСИ, ИСУН2020, Годишни доклади за наблюдение на изпълнението на РПР на СЦР, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019 и 2020 г.

Целевите стойности за 2020 г. за част от специфичните индикатори са постигнати в съответствие с планираното, над планираното или значително над него. Изцяло, значително над планираното, са постигнати целите на специфичните индикатори по *Приоритет 3.3*.

Напредъкът по постигането на целите на специфичните индикатори по *Приоритет 4.2* на Специфична цел 2 не е оценен, тъй като са налични данни, включително в *Годишните доклади за изпълнение на РПР на СЦР*, само на национално ниво.

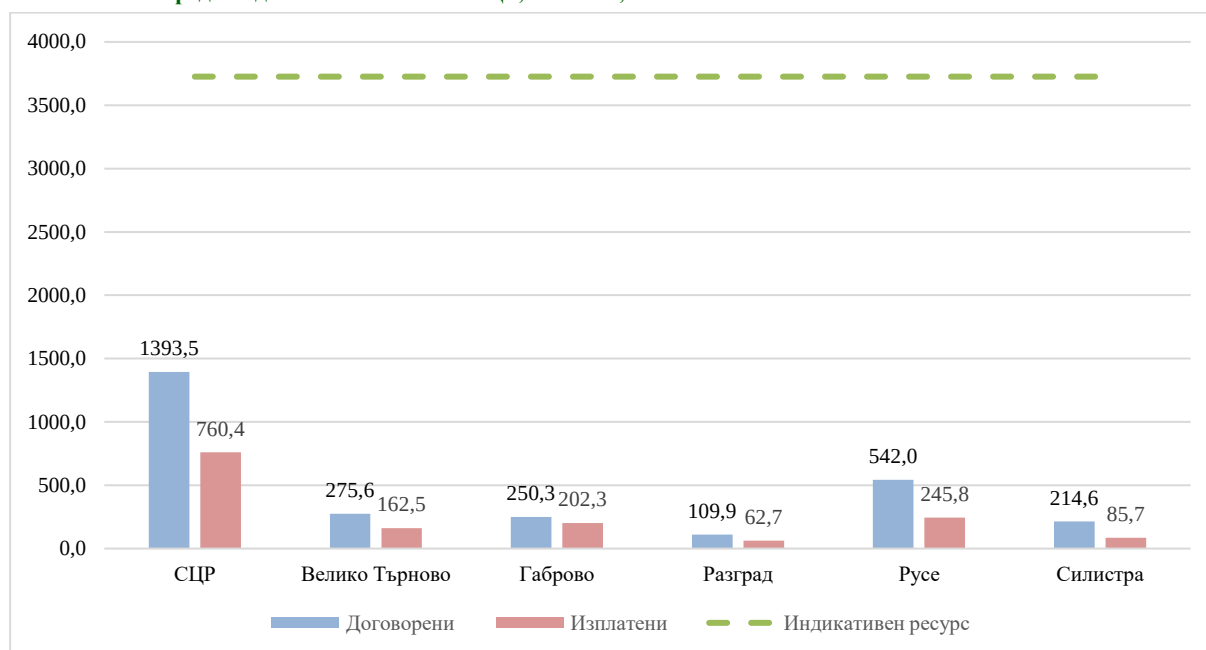
Част от специфичните индикатори са дефинирани нееднозначно и/или за тяхното изпълнение е трудно да бъде събрана достоверна информация без да бъдат извършвани прекомерни разходи.

³⁵ Не са включени индикаторите по приоритет 4.2

3.2. Финансови индикатори

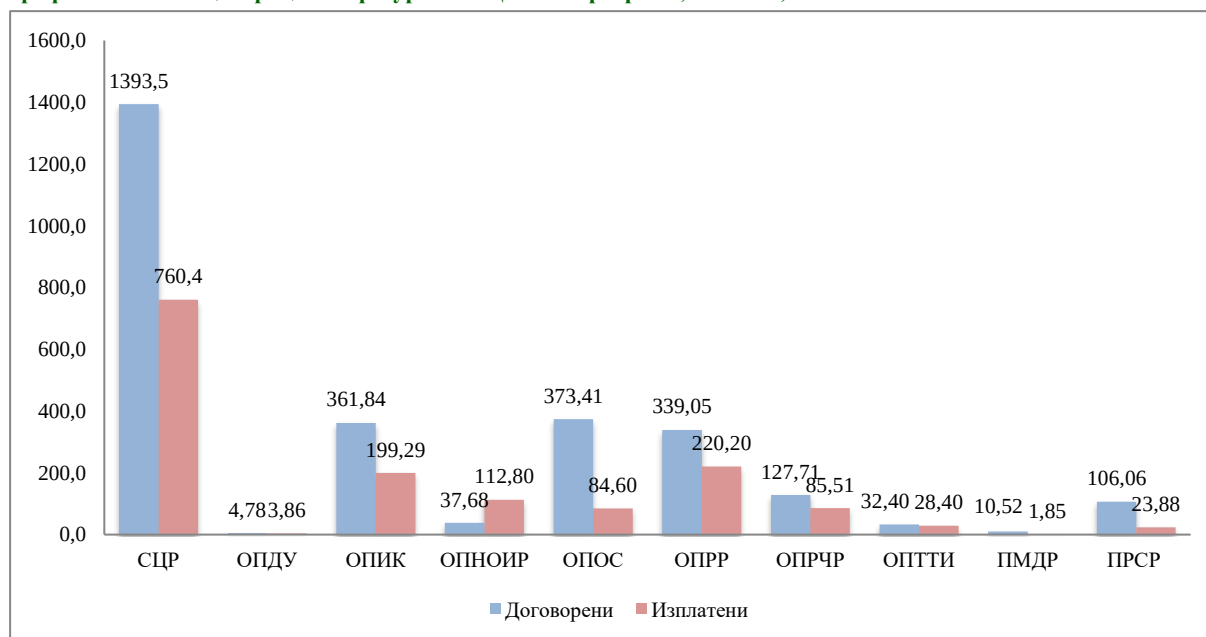
Оценено е съответствието на договорените средства по програмите, финансирани от фондовете на ЕС с планираните необходими финансови ресурси за изпълнението на РПР на СЦР.

графика 6. Договорени и изплатените средства (ОП и ПРСР) общо и по области и сравнение с предвижданията на РПР на СЦР, млн. лв., юли 2021³⁶

Източник: ИСУН2020, 15 юли 2021 г.

графика 7. Концентрация на ресурси в СЦР – по програми, млн. лв., юли 2021

Източник: ИСУН2020, 15 юли 2021 г.

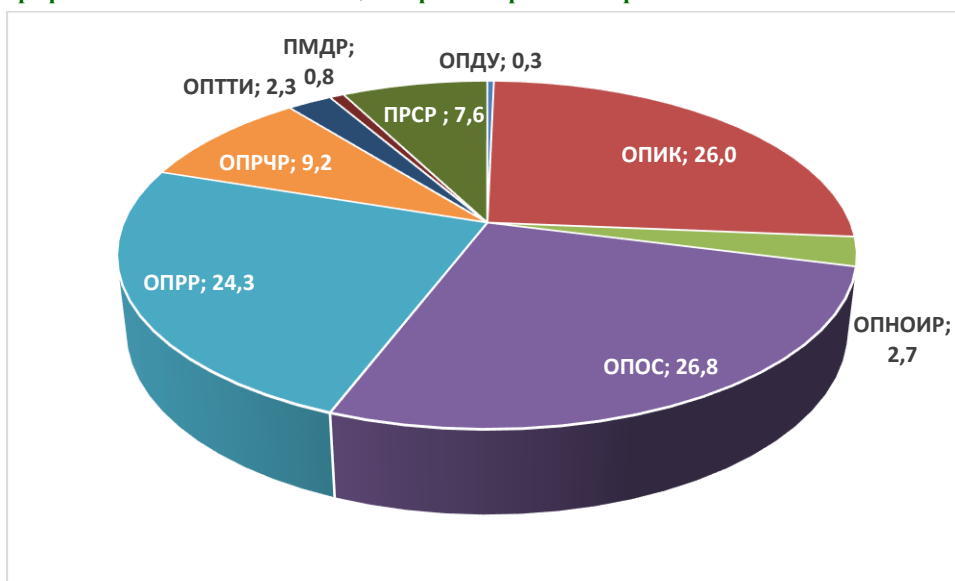
³⁶ Общата размер на договорените/изплатените суми за цели район е по-висок от сбора по области, поради наличието на проекти, изпълнявани на територията на повече от една област в района

Към м. юли 2021 г. договорените средства по програми, финансирани от фондовете на ЕС представляват 37,4% от планираните индикативни финансови ресурси за осъществяване на целите на РПР на СЦР за периода 2014-2020 г. Частните средства в това договорено финансиране са 152 млн. лв. (124,7 млн. лв. – ОПИК и ОПРЧР и 27,3 млн. лв. по ПРСР), което представлява 25,1% от планираните частни ресурси в размер на 606 млн. лв. В допълнение са договорени 11,2 млн. лв. по ОП Храни, финансирана от Фонда за европейско подпомагане на най-нуждаещите се. Фондът предоставя първоначална базова подкрепа на най-уязвимите граждани, засегнати от форми на крайна бедност, които са твърде откъснати от пазара на труда, за да могат да се възползват от мерките за социално приобщаване на ЕСФ.

Това предпоставя извода от съществено ограничение на необходимите средства за постигане на поставените цели. Прогнозата за постигане на планираните нива на финансов ресурс е "умерено положителна", предвид възможното договаряне на средства по оперативните програми до края на 2022 г. и възможно изплащане на средства за допустими разходи до края на 2023 г., както и приносът на националното публично участие – национален и местни бюджети.

Делът на договорените в СЦР средства по области е разпределен по следния начин: Русе – 38,9%, Велико Търново – 19,8%, Силистра – 15,4%, Габрово – 18%, Разград – 7,9%. Разпределението на дела на средствата, които са изплатени (от общата сума на изплатените в СЦР) е съответно: Русе – 17,6%, Габрово – 14,5%, Велико Търново – 11,7%, Силистра – 6,2%, Разград – 4,5%.

графика 8. Основни източници на финансиране на мерките за изпълнение на РПР на СЦР

Източник: ИСУН2020, 15 юли 2021 г.

Основен дял във финансирането на мерките за изпълнение на РПР на СЦР към момента на последващата оценка имат ОПИК (26%), ОПОС (26,4%) и ОПРР (24,3%). Значим е дялът на договореното финансиране и по ОПРЧР (9,2%) и ПРСР (7,6%).

Дялът на мерките за предотвратяване последствията от кризата с Covid-19 от общата договорена сума по ОПИК е 11,6%, от които 0,9% са насочени в сектора на туризма, а други 0,1% в транспортния сектор. Въпреки специфично насоченото към Covid-19 мерки финансиране, с ресурс от близо 320 млн. лв. ОПИК остава с основен принос за технологичното обновление и развитие на иновациите в предприятията в СЦР за периода.

4. Степен на постигане на целите и приоритетите на РПР на СЦР

Напредъкът по изпълнение на отделните приоритети на РПР на СЦР е оценен въз основа на постигане целите на съответните специфични индикатори. Степента на постигане на стратегическите цели е оценена въз основа на напредъка по техните приоритети. В допълнение е оценен и приноса на изпълнението на плана към постигане на показателите по Европа 2020.

4.1. Стратегическа цел 1: Икономическо сближаване – достигане на средните нива на заетост, производителност на труда и приложение на иновации в икономиката, характерни за районите от Дунавското пространство

Изпълнението на *Стратегическа цел 1* е свързано с прилагане на мерки за повишаване конкурентоспособността и постигане на ускорен растеж на икономиката на СЦР. Фокус е поставен върху заетостта, производителността на труда и приложение на иновации в икономиката. *Стратегическа цел 1* се реализира чрез мерки по:

→ **Приоритет 1:** Развитие на устойчива конкурентоспособна икономика основана на знанието, иновациите и новите технологии,

чрез пет специфични цели:

- *Специфична цел 1.1.1.* Подобряване на инфраструктурата за нуждите на икономическите субекти в градските и селските райони
- *Специфична цел 1.1.2.* Стимулиране на партньорства между научните институции, публичния и частния сектор от региона и извън него
- *Специфична цел 1.1.3.* Повишаване конкурентоспособността на малкия и средния бизнес чрез стимулиране на въвеждането на нови технологии, иновативни практики и създаването на клъстери
- *Специфична цел 1.1.4.* Разнообразяването на икономиката в селските райони
- *Специфична цел 1.1.5.* Развитие на силен туристически сектор, основан на богатото природно и културно наследство и стимулиране на специфични за района видове туризъм

Прегледът на мерките, реализирани по приоритетите на *Стратегическа цел 1* показва, че е налице напредък по изпълнението на мерките и по *приоритета*.

таблица 9. Степен на изпълнение на Стратегическа цел 1 и приоритетите ѝ, въз основа на постигнатото изменение на специфичните индикатори

	Средно за приоритет	Средно за приоритет – скала	Средно за цел
Стратегическа цел 1: Икономическо сближаване – достигане на средните нива на заетост, производителност на труда и приложение на иновации в икономиката, характерни за районите от Дунавското пространство			3 →
<i>Приоритет 1.1.</i> Развитие на устойчива конкурентоспособна икономика основана на знанието, иновациите и новите технологии	3,3	3 →	

Постигнат е планирания напредък по реализацията на приоритета, чрез който се реализира *Стратегическа цел 1*, чрез което е постигнат и планирания напредък по нея. Основен принос за това има напредъка по *Специфични цели 1.1.3 и 1.1.5*, съответно чрез стимулиране на въвеждането на нови технологии, иновативни практики и създаването на клъстери (проекти, финансирани чрез ОПИК) и развитие на силен туристически сектор (повишени приходи от нощувки и създадени/подобри туристически атракции). Съществен принос за напредъка има и нарасналите приходи от дейността на МСП в района.

Необходимо е усилията да бъдат фокусирани върху продължаваща подкрепа за инфраструктурата за икономическите субекти, стимулиране на партньорства между научните институции, публичния и частния сектор от региона и извън него, както и възстановяване на туристическия сектор след кризата с Covid-19, причинила спад в основни показатели през 2020 г.

4.2. Стратегическа цел 2: Социално сближаване – преодоляване на междурегионалните и вътрешнорегионални различия в социалната сфера и ограничаване на риска от социална изолация и бедност

Стратегическа цел 2 предвижда развитие на човешкия капитал и пазара на труда. *Стратегическа цел 2* се реализира чрез мерки по:

- **Приоритет 2.1.** Социално сближаване – преодоляване на междурегионалните и вътрешнорегионални различия в социалната сфера и ограничаване на риска от социална изолация и бедност;

→ **Приоритет 2.2.** Подобряване на човешкия капитал.

Прегледът на мерките, реализирани по приоритетите на *Стратегическа цел 2* показва, че е налице напредък по изпълнението на мерките и по двата приоритета.

таблица 10. Степен на изпълнение на Стратегическа цел 2 и приоритетите ѝ, въз основа на постигнатото изменение на специфичните индикатори

	Средно за приоритет	Средно за приоритет – скала	Средно за цел
Стратегическа цел 2: Социално сближаване – преодоляване на междурегионалните и вътрешнорегионални различия в социалната сфера и ограничаване на риска от социална изолация и бедност			4 ↗
<i>Приоритет 2.1.</i> Социално сближаване – преодоляване на междурегионалните и вътрешнорегионални различия в социалната сфера и ограничаване на риска от социална изолация и бедност	4,5	5 ↑	
<i>Приоритет 2.2.</i> Подобряване на човешкия капитал	2,8	3 →	

По *Приоритет 2.1* е постигнат напредък над планираното чрез реализираните проекти за професионално обучение на заети лица и постигнатата заетост на населението на възраст 20-64 г. По *Приоритет 2.2* е постигнат планирания напредък чрез инвестициите в изграждане и рехабилитация на образователната, здравната, социалната и културната инфраструктура.

Надхвърлен е планирания напредък по *Стратегическа цел 2*. Въпреки това, специфичните индикатори показват, че са необходими допълнителни усилия, предвид наблюдавания ограничен напредък в преодоляването на вътрешнорегионалните различия в СЦР за периода до 2020 г.

Необходимо е усилията да бъдат фокусирани върху продължаваща подкрепа за квалификацията на човешкия ресурс като фактор за повишаване на произведената БВП и доходите в СЦР.

4.3. Стратегическа цел 3: Териториално сближаване – свързаност и балансирано, интегрирано и устойчиво развитие на територията и населените места

Реализирането на *Стратегическа цел 3* е свързано с развитие на градските центрове и базисната техническа инфраструктура. *Стратегическа цел 3* се реализира чрез мерки по:

- **Приоритет 3.1.** Изграждане на приоритетни инфраструктурни коридори и прилежащите им съоръжения;
- **Приоритет 3.2.** Интегрирано и устойчиво развитие и укрепване на полицентричната мрежа от селища;
- **Приоритет 3.3.** Подобряване на трансграничното сътрудничество.

Прегледът на мерките, реализирани по приоритетите на *Стратегическа цел 3* показва, че е налице напредък по изпълнението на мерките и по трите приоритета.

таблица 11. Степен на изпълнение на Стратегическа цел 3 и приоритетите ѝ, въз основа на постигнатото изменение на специфичните индикатори

	Средно за приоритет	Средно за приоритет – скала	Средно за цел
Стратегическа цел 3: Териториално сближаване – свързаност и балансирано, интегрирано и устойчиво развитие на територията и населените места			4 ↗
<i>Приоритет 3.1.</i> Изграждане на приоритетни инфраструктурни коридори и прилежащите им съоръжения	3,7	4 ↗	
<i>Приоритет 3.2.</i> Интегрирано и устойчиво развитие и укрепване на полицентричната мрежа от селища	3,8	4 ↗	
<i>Приоритет 3.3.</i> Подобряване на трансграничното сътрудничество	5	5 ↑	

Изпълнението на мерките по отделните приоритети на *Стратегическа цел 3* се характеризира с **напредък, над и значително над планирания**. Напредъкът е постигнат чрез реализация на мерки за рехабилитация на транспортната мрежа, нарастване достъпа до информационна инфраструктура, инвестиции в развитието на градските центрове и предоставяне на обществени услуги, както и реализацията на проекти за трансгранично и транснационално сътрудничество.

Това обуславя постигнатото изпълнение над планираното на *Стратегическа цел 3* в рамките на програмния период до 2020 г.

4.4. Стратегическа цел 4: Опазване на околната среда, съобразно предизвикателствата на климатичните промени и прилагане на европейските и национални стандарти за ограничаване на замърсяването и енергоемкостта и стимулиране на използването на енергия от ВИ

Реализирането на *Стратегическа цел 4* е свързано с осъществяването на мерки за подобряване качеството на околната среда и ликвидиране или намаляване на различните видове замърсявания, ограничаване на природните рискове, в два приоритета:

- **Приоритет 4.1.** Околна среда и ресурси – опазване и ефективност;
- **Приоритет 4.2.** Развитие на нисковъглеродна икономика, смекчаване на последствията и адаптиране към климатичните промени.

Прегледът на мерките, реализирани по приоритетите на *Стратегическа цел 4* показва, че целевите стойности на индикаторите по *Приоритет 4.1* са постигнати.

таблица 12. Степен на изпълнение на Стратегическа цел 4 и приоритетите ѝ, въз основа на постигнатото изменение на специфичните индикатори

	Средно за приоритет	Средно за приоритет – скала	Средно за цел
Стратегическа цел 4: Опазване на околната среда, съобразно предизвикателствата на климатичните промени и прилагане на европейските и национални стандарти за ограничаване на замърсяването и енергоемкостта и стимулиране на използването на енергия от ВИ			2 ↑
<i>Приоритет 4.1.</i> Околна среда и ресурси – опазване и ефективност	2,4	2 ↑	
<i>Приоритет 4.2.</i> Развитие на нисковъглеродна икономика, смекчаване на последствията и адаптиране към климатичните промени	-	-	

Изпълнението на мерките по *Приоритет 4.1* на *Стратегическа цел 4* се характеризира със задоволителен напредък по отношение на планираното. Изразен е **напредъка** в изпълнението на мерки, свързани с повишаване дела на населението, обслужвано от ПСОВ, реконструкция на водопроводната мрежа, реализирани проекти за превантивна защита от природни бедствия и др. Напредъкът по изпълнението на *Приоритет 4.2* не е оценен предвид определените специфични индикатори.

Постигнатите резултати и планиране на средства за развитие на екологичната инфраструктура, вкл. чрез целеви капиталови инвестиции обуславя и наличието на потенциал за частично постигане на планираните цели по изпълнение на *Стратегическа цел 4* в рамките на програмния период до 2020 г. Специфични усилия следва да се насочат към намаляване на загубите по водопреносната мрежа и намаляване на дела на населението с режим на водоснабдяване.

5. Оценка на степента на постигане на глобалните екологични цели по проблемите, свързани с адаптирането на районите към изменението на климата в процеса на изпълнение на РПР на СЦР (2014-2020 г.)

РПР на СЦР (2014-2020 г.) определя седем индикатора за наблюдение и оценка на степента на постигане на глобалните екологични цели по проблемите, свързани с адаптирането на районите към изменението на климата. За част от индикаторите не е налична информация на ниво NUTS2.

РПР на СЦР 2014-2020 г. посочва като изходна стойност за показателя **относителен дял на антропогенно натоварените територии** (инфраструктура, селища, промишлени обекти) дела на урбанизираните територии в СЦР – 6,6%, като за 2020 г. е определена целева стойност от <6,8 %. Информацията за най-близкия до извършваната оценка период³⁷ разкрива, че урбанизираните територии в СЦР са 6,15% при среден дял за страната (4,61%)³⁸. Поставената цел 2020 е постигната.

Според географски слой „Корине-земно покритие 2018“³⁹, за Северен централен район **съотношението между горските, земеделските и урбанизираните територии** е:

- Горски – 29,12 %
- Земеделски – 64,07 %
- Урбанизирани – 5,62 %

На територията на СЦР има също още два главни класа Корине: блата (влажни зони) и голи скали – 0,16% и водни площи – 1,03%.

³⁷ Годишен доклад за изпълнение на РПР на СЦР за 2020 г.

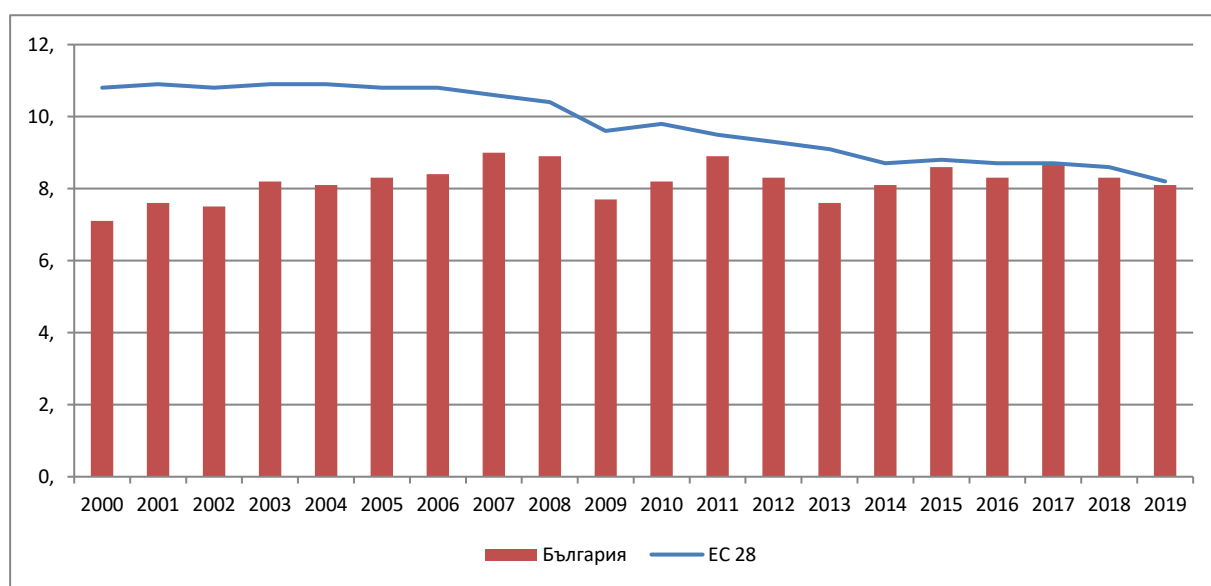
³⁸ ИАОС, <http://eea.government.bg/bg/soer/2018/land-use/zemepolzvane>

³⁹ проект CORINE Landcover, 2018 г., географски слой „Корине-земно покритие 2018“, Изпълнителна агенция по околна среда (ИАОС)

В периода 2010-2019 г. се наблюдава увеличение на горските територии с близо 6%, намаление на земеделските територии с близо 5 % и незначително намаление на урбанизираните територии. Тенденцията е в унисон с поставената цел 2020.

Данни за емисиите на парникови газове на човек от населението са налични на национално ниво, като за 2019 г. са 8,0 тона CO₂ – еквивалент.⁴⁰ В периода 2006-2019 г. индикаторът на национално ниво намалява с 3,6%. С прилагане на предполагаема сходна тенденция, индикаторът на регионално ниво в СЦР намалява до стойности над поставената цел 2020 (2,084).

графика 9 Емисии на парникови газове на жител от населението, тона CO₂ - еквивалент

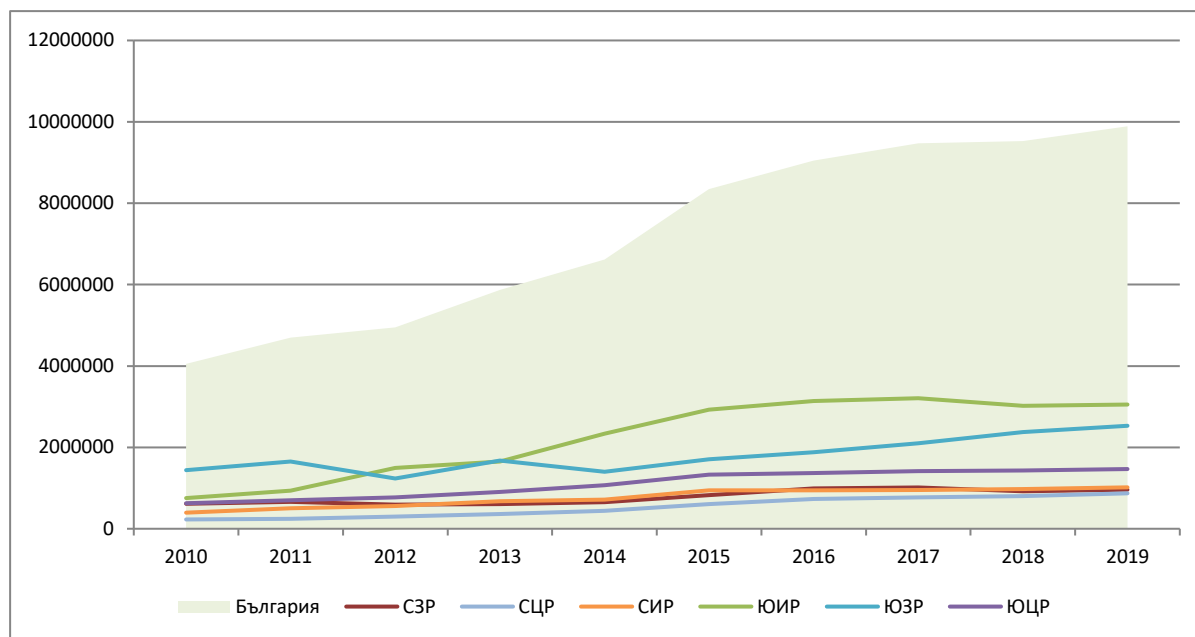
Източник: Евростат

В периода 2010-2019 г. **наличността на дълготрайни материални активи с екологично предназначение** в СЦР се увеличават с 280%, но въпреки това районът е на последно място от районите от ниво 2 с най-нисък дял (8,8%) от стойността за страната към 2019 г.

Във вътрешнорегионален аспект през 2019 г. най-голям дял дълготрайни материални активи с екологично предназначение от общите за района са концентрирани в област Велико Търново (25%) и област Русе (25%).

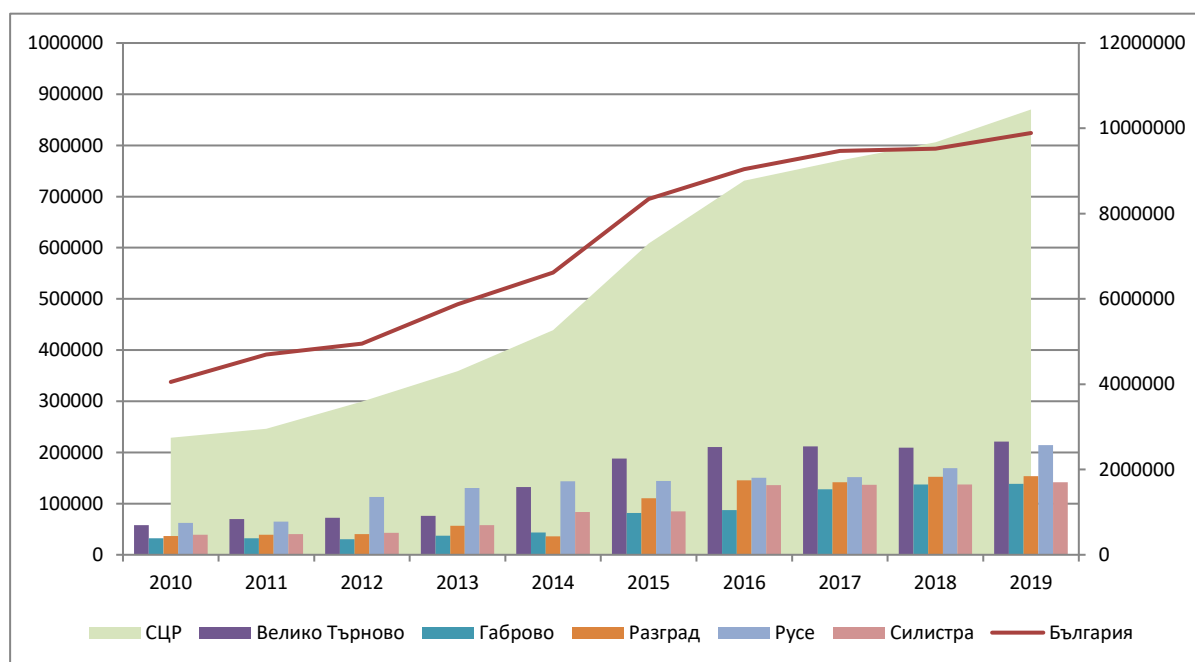
⁴⁰ National Inventory Report 2021 Greenhouse Gas Emissions in Bulgaria 1988-2019

графика 10 Наличност на дълготрайните материални активи с екологично предназначение (ДМА-ЕП) към края на годината по райони, 2010-2019 г., хил. лв.

Източник: НСИ

графика 11 Наличност на дълготрайните материални активи с екологично предназначение (ДМА-ЕП) към края на годината по области в СЦР, 2010-2019 г., хил. лв.

Източник: НСИ

НСИ представя данни за индикатора **Разходи за ДМА с екологично предназначение** на национално ниво (няма представителност на ниво район). По данни от Годишният доклад за изпълнение на РПР на СЦР за 2020 г., разходите за ДМА с еко-

гично предназначение през 2019 г. в СЦР възлизат на 127 807 хил. лв. или поставената цел 2020 (150 млн. лв.) е постигната на 85%.

Разходите за ДМА с екологично предназначение на човек от населението в СЦР през 2019 г. възлизат на около 165 лв. на човек (цел 2020 120 лв.) при средна стойност за страната около 330 лв.

Данните за дял от територията със силна и много силна податливост на ерозия (потенциален риск от ерозия) са получени въз основа на Американския ГИС-модел USLE за изчисление на риска от ерозия, който е пригоден за българските условия от института по почвознание „Никола Пушкарров“ и се генерира на базата на ежедневни плювиографни записи от станциите за интензивни валежи, които ИАОС получава от НИМХ - БАН. През 2017 г. 6,54% от територията на СЦР е със силна и много силна податливост на ерозия. Поставената цел 2020 (44%) е достигната.

Наличните данни за индикатора **Регионален индекс за климатична сигурност**⁴¹ са актуални към 2008 г., като актуални данни към 2019 г. не са публикувани.

6. Оценка на устойчивостта на постигнатите резултати от изпълнението на РПР на СЦР 2014-2020 г. от гледна точка на избрани икономически, социални и екологични показатели

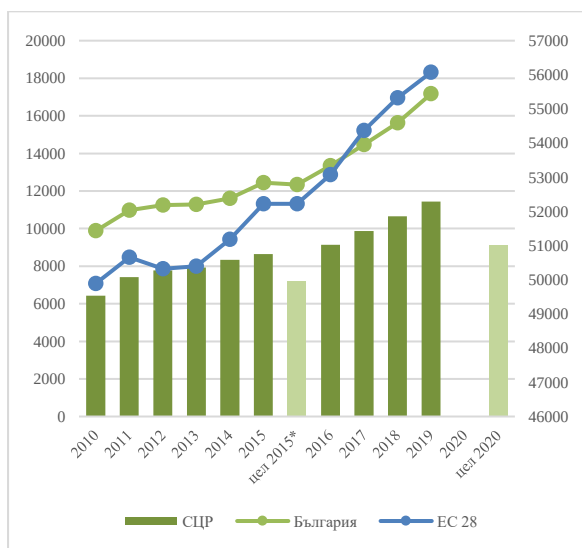
Динамиката в развитието на стойностите на ключовите национални показатели е в основата на оценката на устойчивостта на постигнатите резултати от изпълнението на РПР на СЦР 2014-2020 г. Разглеждането на постигнатото в периода в сравнителен план – с останалите райони от ниво 2 и средните стойности за страната представя тенденциите в общото развитие на СЦР и в каква степен постигнатите резултати могат да бъдат устойчиви в периода след 2020 г.

В периода 2014-2019 г. **БВП на човек на населението (лв.) в района нараства с 37%**. Целевата стойност за 2020 г. е постигната още през 2016 г. а показателят се развива с по-бавни темпове с този на национално ниво. В резултат, за периода 2014-2019 г. стойността му **намалява с 5,2% спрямо средното за страната**. Сравнението със стойностите на останалите райони от ниво 2, показва, че не са налице промени – **СЦР оста-**

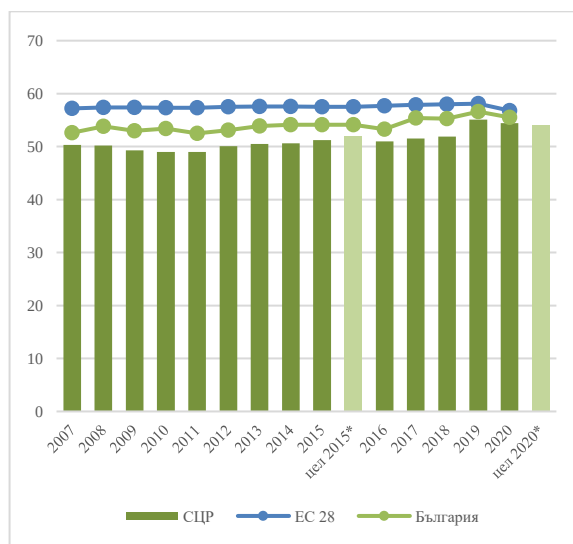
⁴¹ Разработен по проект „Региони за устойчива промяна“ (“Regions for sustainable change”, RSC 0301R1) по програма INTERREG IVC на ЕС

ва на предпоследното пето място през целия период (с изключение на 2014 г., когато е на четвърто). Динамиката на развитието на показателя може да бъде определена като забавяща се. Предизвиканият от кризата Covid-19 икономически стрес вероятно ще доведе до намаляване на стойността на показателя за 2020 г. В краткосрочен план може да бъде очаквана положителна промяна в резултат на технически корекции, дължащи се на резултатите от Националното преброяване на населението през 2021 г. и очакваното намаление на населението на СЦР.

графика 12. БВП на глава от населението за СЦР, България и ЕС 28, 2010-2019 г., [в левове]

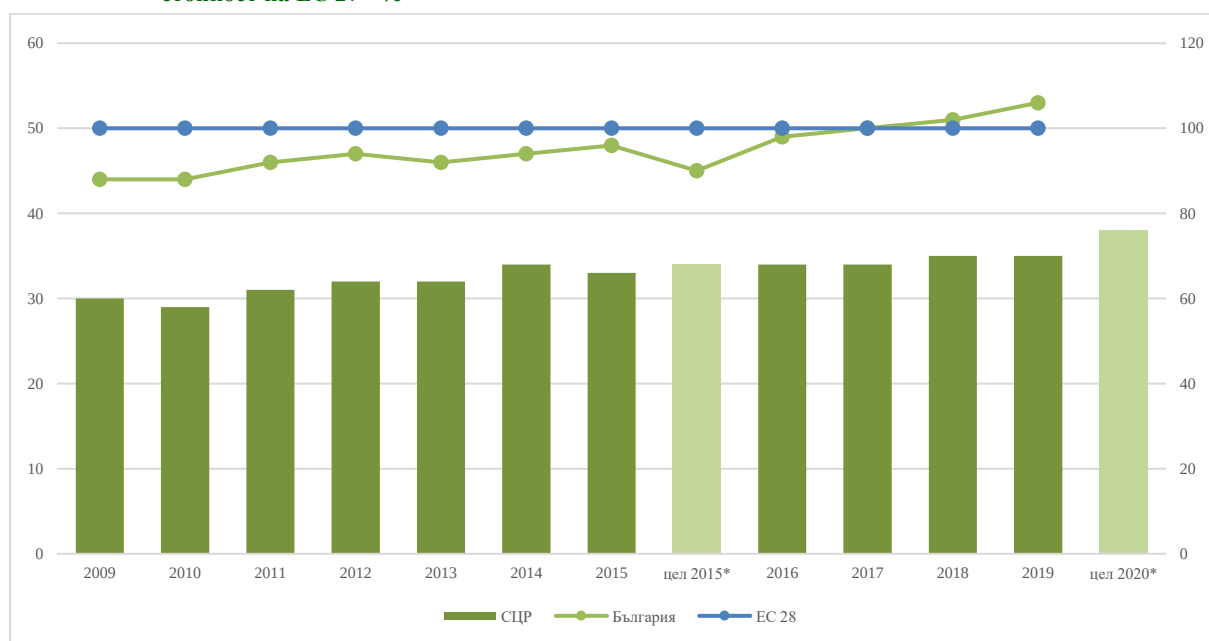
графика 13. Коефициент на икономическа активност на населението на 15 и повече навършени години за СЦР, България и ЕС 28, 2007-2020 г.

Коефициентът на икономическа активност нараства слабо след 2010 г., като през 2015 г. достига 51,2% или по ниско от междинната целева стойност на индикатора (52). В последващите години икономическата активност продължава плавно да нараства, с по-изразена положителна тенденция в периода 2017-2019 г., а през 2020 г. достига 54,4 % (55,1% през 2019 г.) или стойност надхвърляща поставената целева стойност на индикатора към 2020 г. Показателят е близо до средната стойност за страната към 2020 г. (55,5). Сравнението със стойностите на останалите райони от ниво 2, показва, че не са налице промени – **СЦР остава на предпоследно място, преди СЗР, с най-ниски стойности на икономическа активност на населението през целия период.** Динамиката на развитието на показателя може да бъде определена като сравнително неустойчива – стойностите са по-ниски от средното за страната през периода, като за 2019 и 2020 г. се наблюдава сближаване.

Общото развитие на СЦР след 2014 г., измерено през показателя „дъл на БВП на човек от населението в СПС от средната стойност на ЕС“ демонстрира ограничените възможности за постигане на целта от 38% дъл на БВП на човек от населението от средната стойност на ЕС-28 през 2020 г. Постигнатото нарастване на показателя за периода е минимално – 1 пункт, което разкрива **ограничен потенциал стойността за 2020 г. да достигне заложената крайна цел**. По този показател **СЦР остава предпоследен в България и преди СЗР и регион Майот – френска отвъдморска територия от всички региони в ЕС⁴²**.

графика 14. Дъл на БВП на човек от населението в стандарт на покупателната способност (СПС) от средната стойност на ЕС 27 - %

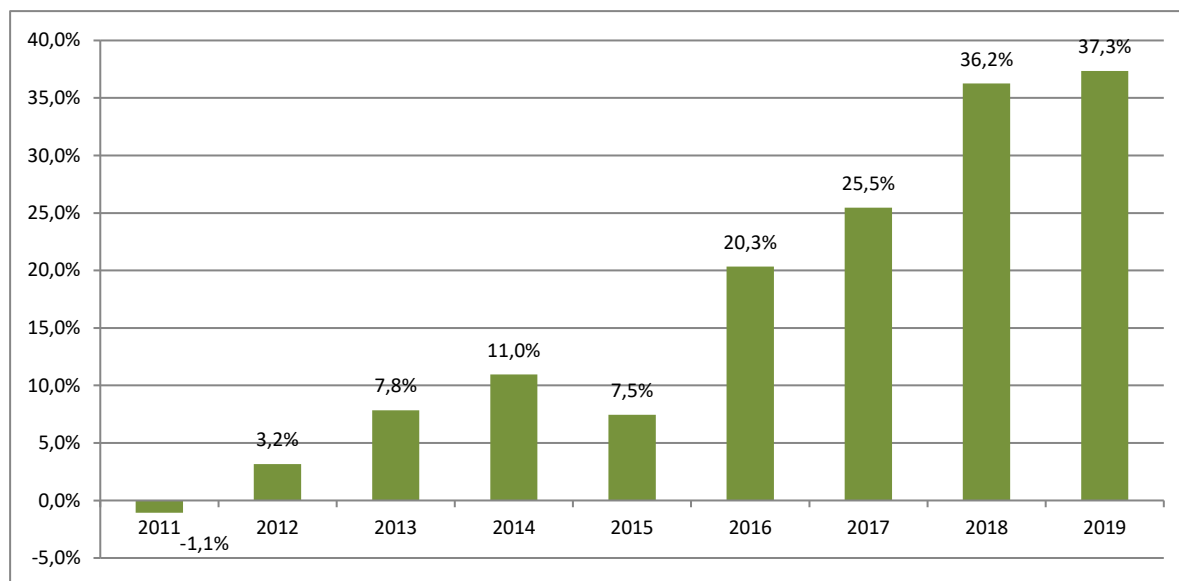

Източник: НСИ, ЕВРОСТАТ

Делът на чуждестранни преки инвестиции в СЦР спрямо ЧПИ в страната остават ниски спрямо инвестициите в останалите райони от ниво 2.

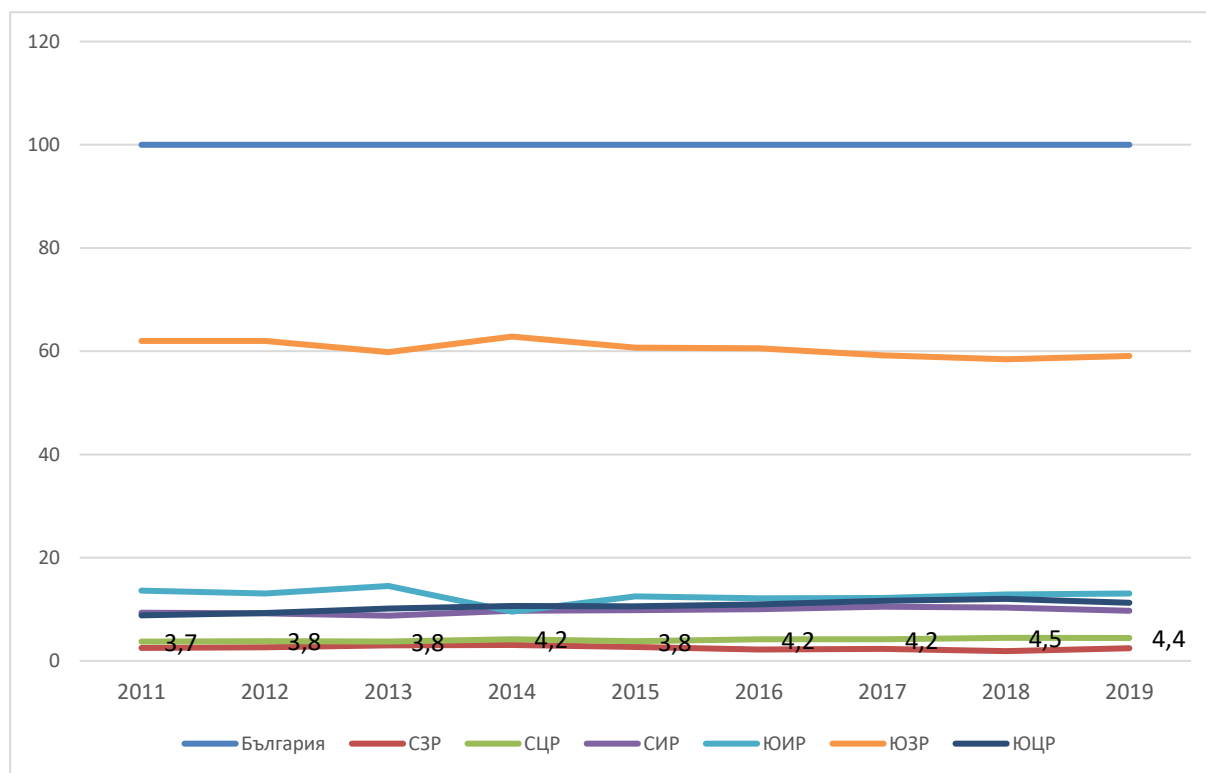
⁴² Според посочената от Евростат прогнозната оценка се очаква за 2019 г. регион Майот да постигне същата стойност на показателя като СЗР.

графика 15. Нарастване на годишна база на преките чуждестранни инвестиции в нефинансовите предприятия в СЦР, %

Източник: НСИ

графика 16. Дял на преките чуждестранни инвестиции в нефинансовите предприятия на ниво NUTS 2 от ЧПИ за страната, %

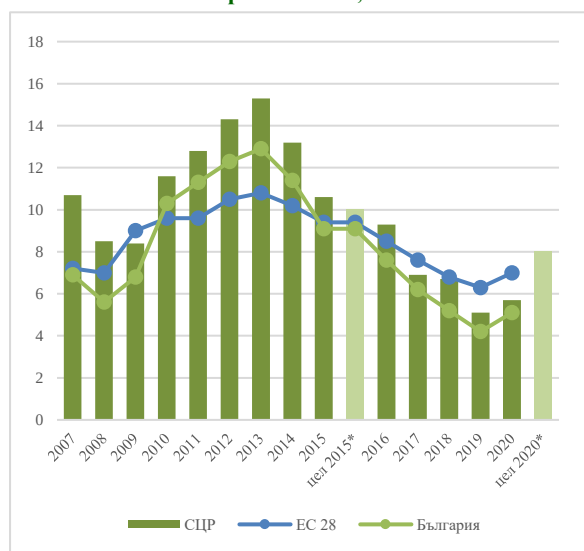
Източник: НСИ

Коефициентът на безработица намалява съществено след 2013 г. и през 2020 г. достига 5,7 % при 5,1% средно за страната (5,1% през 2019 г. , при 4,2% средно за страната). Въпреки, че междинната целева стойност за 2015 г. не е достигната, целевата

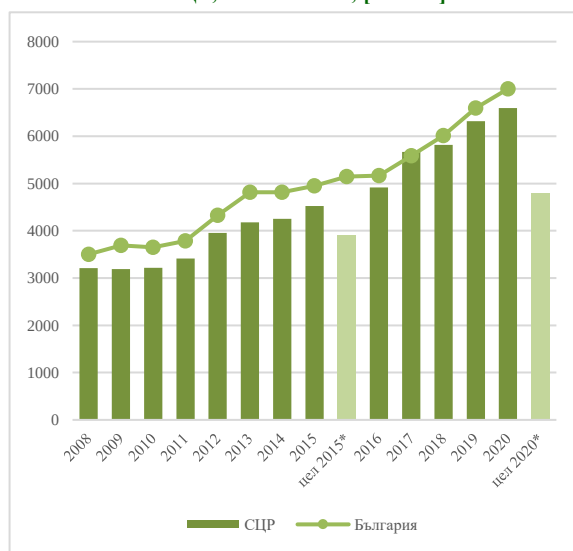
стойност към 2020 г. е постигната значително над планираното – 5,7% (цел 2020 – 8%). Нивото на безработица остава през цялото време по-високо от средното за страната, а СЦР се нарежда на четвърто място сред останалите райони, като след него остават СЗР и СИР.

Общият доход на лице от домакинство нараства съществено в периода 2012-2020 г., като още през 2016 г. е постигната стойност 4913 лв., което надхвърля поставената цел 2020 (4 800 лв.). През 2020 г. общият доход на лице от домакинството е 6595 лв. (при средно за страната 7002 лв.), значително над планираната цел до 2020 г. **По този показател през 2016 г. СЦР се нарежда на второ място след ЮЗР и остава в тази позиция и към 2020 г.**

графика 17. Коефициент на безработица за СЦР, България и ЕС 28, 2007-2020 г.

графика 18. Общ доход на лице от домакинство в СЦР, 2008-2020 г., [в лева]

Източници: НСИ, ЕВРОСТАТ

В периода 2014-2020 г. *делът на населението, свързано с ПСОВ* нараства с 12,9%, като най-голямото увеличение е в област Силистра (38,2%). Направените големи инвестиции обаче не рефлектират върху проблемите с водоснабдяването – в периода съществено нараства *дела на населението с режим на водоподаване*, като това се дължи на област Габрово, в частност община Севлиево, където разрешаването на проблема с осигуряване на редовно водоподаване е основен приоритет. *Делът на обслужваното население от системи за организирано сметосъбиране* остава висок през целия период – 99,9%.

Устойчива е тенденцията за нарастване на *дела на предадените за предварително третиране битови отпадъци* – за периода 2013-2018 г. количеството предварително

третираните битови отпадъци нараства 3,7 пъти или с 73%. Съответно с над 67% намаляват и *директно депонираните битови отпадъци*. Тенденцията е устойчива и със значителен потенциал за положително въздействие върху състоянието на околната среда на СЦР.

таблица 13. Степен на постигане на целите на ключовите индикатори и приноса на СЦР за постигане на националните цели

Ключови индикатори	Степен на постигане на заложеното изменение – цел 2020 г.	Принос към постигане на целите на ключовите индикатори
БВП на човек от населението, лв.	5 ↑	Постигнат планиран принос, значително над планирания
Дял на БВП на човек от населението от средната стойност на ЕС 28, %	2 ↑	Задоволителен принос
Коефициент на безработица на населението на 15 и повече навършени години, %	5 ↑	Постигнат планиран принос, значително над планирания
Коефициент на икономическа активност на населението на 15 и повече навършени години, %	4 ↗ (5 ↑) ⁴³	Постигнат планиран принос
Общ доход на лице от домакинство, лв.	5 ↑	Постигнат планиран принос, значително над планирания

Анализираното развитие на ключовите индикатори разкрива сравнително устойчиви тенденции в рамките на ограничена динамика. Въпреки положителната посока на подобрение в общ план, темповете на развитие остават ниски. СЦР запазва предпоследното място след останалите райони в страната за целия период 2014-2020 по почти всички ключови показатели, заложи в системата за наблюдение на регионалния план за развитие. Силно положителна тенденция се наблюдава по отношение нарастването на доходите на домакинствата. Оценената степен на постигане на заложеното изменение и приноса им към постигане на целите на ключовите индикатори за развитие на СЦР към 2020 г. демонстрират тази по-скоро статичност на постигнатите резултати и разкриват необходимост от задълбочен анализ на факторите и възможностите за активизиране на социално-икономическите процеси в СЦР в положителна посока предвид потенциала на района по отношение на научната дейност, човешкия капитал и технологичното обновление.

⁴³ 2020 – 4, 2019 – 5

7. Оценка на общото въздействие от изпълнението на РПР на СЦР (2014-2020 г.) към края на периода на действие, на основата на сравнителен анализ на общата социално-икономическа ситуация

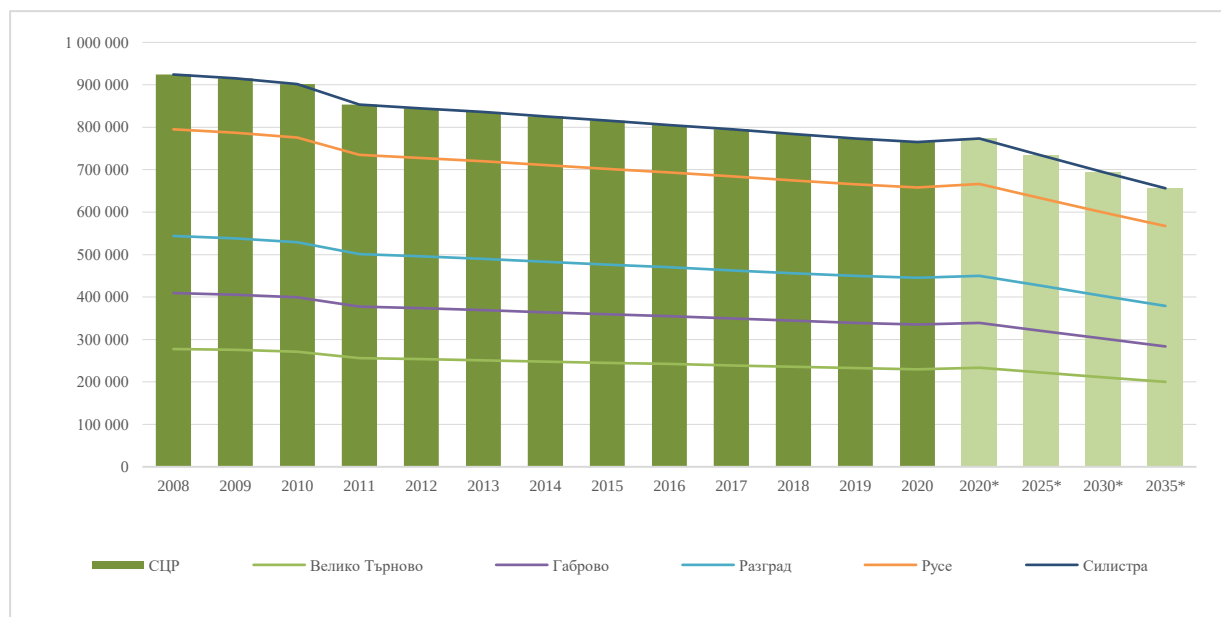
7.1. Сравнителен анализ на общата социално-икономическа ситуация в СЦР в периода 2014-2020 и оценка на общото въздействие от изпълнението на РПР на СЦР (2014-2020 г.)

7.1.1. Общи характеристики на регионалната икономика

Измененията в демографския профил на СЦР показват устойчива тенденция на намаляване на населението – в периода 2008-2020 г. намалението е с 17,24%. Към края на 2020 г. населението на СЦР е **764 897 души** – и е под долната граница за обособяване на район от ниво 2 според Регламент (ЕО) № 1059/2003 г. на Европейския парламент и на Съвета от 26 май 2003 година за установяване на обща класификация на териториалните единици за статистически цели (NUTS). Населението на всички области намалява, като най-значително е намалението в областите Габрово (19,8%) и Разград (18,4%). Сходни са нивата на намаление и в останалите области – в интервала 15-17%. Три от областите в СЦР – Габрово, Разград и Силистра, не отговарят на изискванията на Регламент (ЕО) № 1059/2003 г., според който населението в административните единици от ниво 3, следва да бъде най-малко **150 000 души**. Прогнозите на НСИ⁴⁴ потвърждават устойчивостта на тенденцията – към 2025 г. се очаква населението на СЦР да бъде **733 565 души**, а през 2035 г. се очаква населението на СЦР да намалее до **656 294 души**.

⁴⁴ НСИ, прогноза I вариант (при хипотеза за конвергентност)

графика 19. Население в СЦР и по области за периода 2008-2020г. и прогнозни данни за 2020, 2025, 2030 и 2035 г., брой

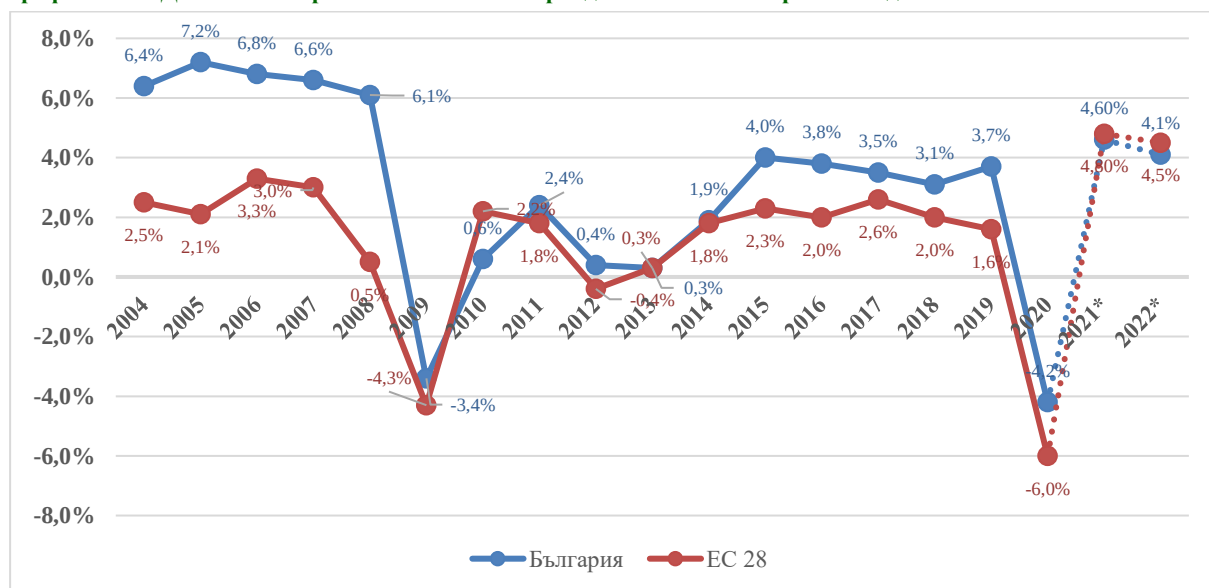

Източник: НСИ

Социалното и икономическото развитие на СЦР през периода 2014-2020 г. се характеризира с положителна промяна на ключовите макроикономически индикатори. Това се дължи основно на общата динамика на развитието на страната след 2012 г., изразяваща се в нарастване на БВП с темпове по-бързи от средните за ЕС, които, макар и частично, възстановяват в известна степен растежа от преди 2009 г. Данните потвърждават направените прогнози, че до 2020 г. темпът на растеж на БВП на страната ще изпреварва средния за ЕС 28.

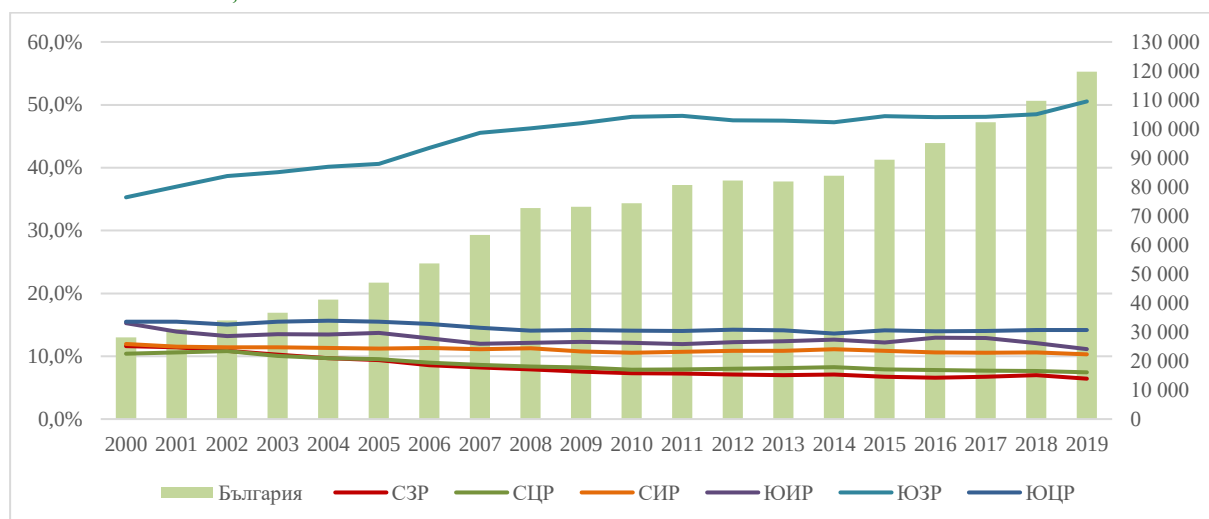
Рязкото влошаване на макроикономическия климат през 2020 г. в резултат на разпространението на Covid-19 има сериозно отражение върху ключовите макроикономически индикатори. През 2020 г. динамиката на растеж на БВП на национално ниво спада до -4,2 % или под нивата на индикатора през 2009 г. Темпът на намаляване на БВП на национално ниво е по-нисък от средния за ЕС. Прогнозните данни за 2021 и 2022 г. потвърждават, че след резкият спад в следствие на Covid-19 кризата се очаква темпът на растеж на БВП на страната да се възстанови и да бъде по-бърз от средния за ЕС 27.

графика 20. Динамика на растежа на БВП за периода 2004-2020 г. и прогнозни данни за 2021-2022 г.

Източници: НСИ, ЕВРОСТАТ, ЕК Генерална дирекция "Икономически и финансови въпроси"

графика 21. Ръст на БВП за периода 2000-2019 г. на национално ниво, (млн. лв.) и принос на районите от ниво 2, %

Източник: НСИ, ЕВРОСТАТ

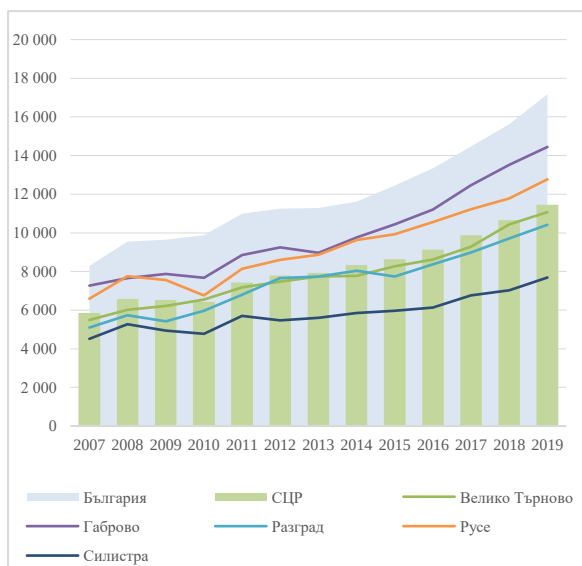
В периода 2009-2019 г. продължава да е валидна регистрираната за периода 2004-2008 г. устойчива тенденция за намаляване на приноса на СЦР в общия БВП. Тази тенденция се **засилва**, като в периода 2014-2019 г. намалението е 0,8% (при 0,5% за 2007-2013 г.) Приносът на СЦР в общия БВП намалява през целия период 2014-2019, като изключение прави 2014 г., когато достига до нивата от 2008-2009 г. (8,2-8,4%). През 2019 г. обаче приносът на района в общия БВП на страната достига до 7,4% - най-ниската стойност в разглеждания период 2000-2019 г.

За оценка на **вътрешнорегионалните различия** са анализирани следните индикатори на ниво област (ниво 3) за СЦР:

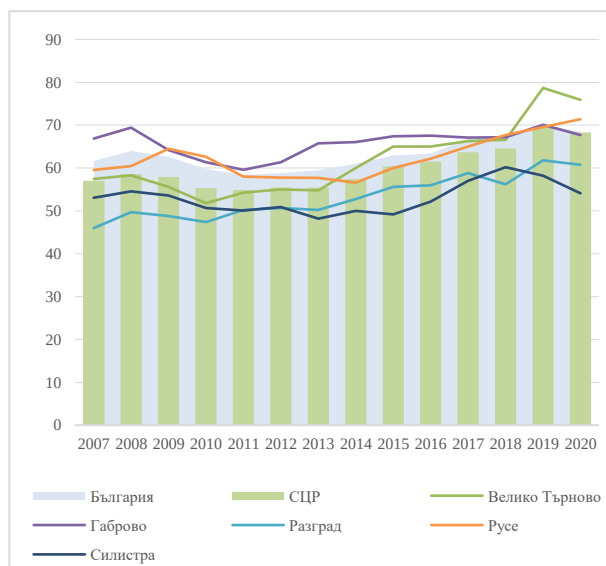
- БВП на човек от населението, лв.;
- Коефициент на заетост (15-64 навършени години);
- Коефициент на безработица (15-64 навършени години);
- Средна годишна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение.

Подбраните индикатори позволяват да бъде анализирано развитието на СЦР, в контекста на общото развитие на страната. Данните за всички индикатори са с надеждно качество, тъй като са базирани на официални статистически данни от НСИ, съответно от ЕВРОСТАТ.

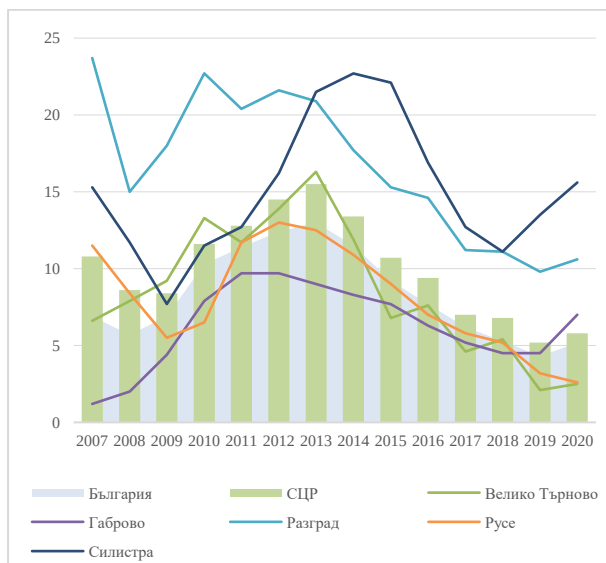
графика 22. БВП на човек от населението за СЦР, по области, 2007-2019 г., [в лева].

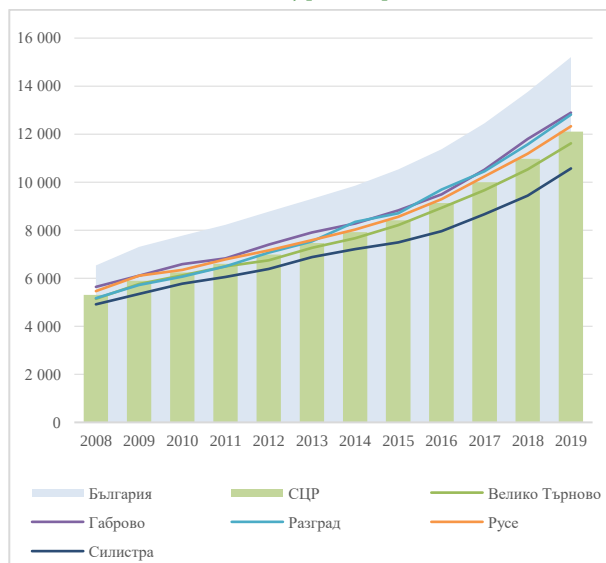
графика 23. Коефициент на заетост (15-64 г.) за СЦР, по области, 2007-2020 г.

графика 24. Коефициент на безработица за СЦР, по области, 2007-2020 г.

графика 25. Средна годишна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение за СЦР, по области, 2008-2019 г., [в лева]

Източник: НСИ, ЕВРОСТАТ

За периода 2014-2020 г. не се наблюдава напредък в преодоляването на вътрешнорегионалните различия в СЦР.

Различията по отношение на *БВП на глава от населението* се увеличават, като областите Габрово и Русе, както и Велико Търново и Разград (на по-ниски нива) следват тенденциите за страната. Отличаващо е нарастването на показателя за област Габ-

рово – далеч над средното за СЦР, но под средното за страната, както и продължаващото забавяне на темпа на растеж в област Силистра.

Ограничена положителна тенденция се наблюдава по отношение на *безработицата*. Стойностите за 2019 г. са по-ниски от средните за страната, както и от базовите (2010) за областите Габрово, Велико Търново и Русе. Тенденцията за Разград и Силистра също е положителна, въпреки че за тях нивата остават много високи – 9,8% за Разград и 13,5% за Силистра (2019 г.)

Различията по отношение на *заетостта спрямо* 2014 г. нарастват. Въпреки, че делът на заетите (15-64 г.) нараства във всички области, темпът на нарастване е неравномерен. Значително нарастване се наблюдава в област Велико Търново – от 60 % (2014 г.) до 75,9 (2020 г.) и област Русе – от 56,6% (2014 г.) до 71,4% (2020 г.), като през 2020 г. и в двете области заетостта е над средната за страната. Заетостта в област Габрово, след нарастване в периода 2011 – 2016 г. със стойности чувствително над средните за страната, след 2017 г. се движи с нивото на национално ниво.

Различията в *размера на средна годишна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение* слабо се увеличават в сравнение с 2014 г. Най-ниски остават нивата в област Силистра.

7.1.2. Секторно въздействие от изпълнението на РПР на СЦР 2014-2020

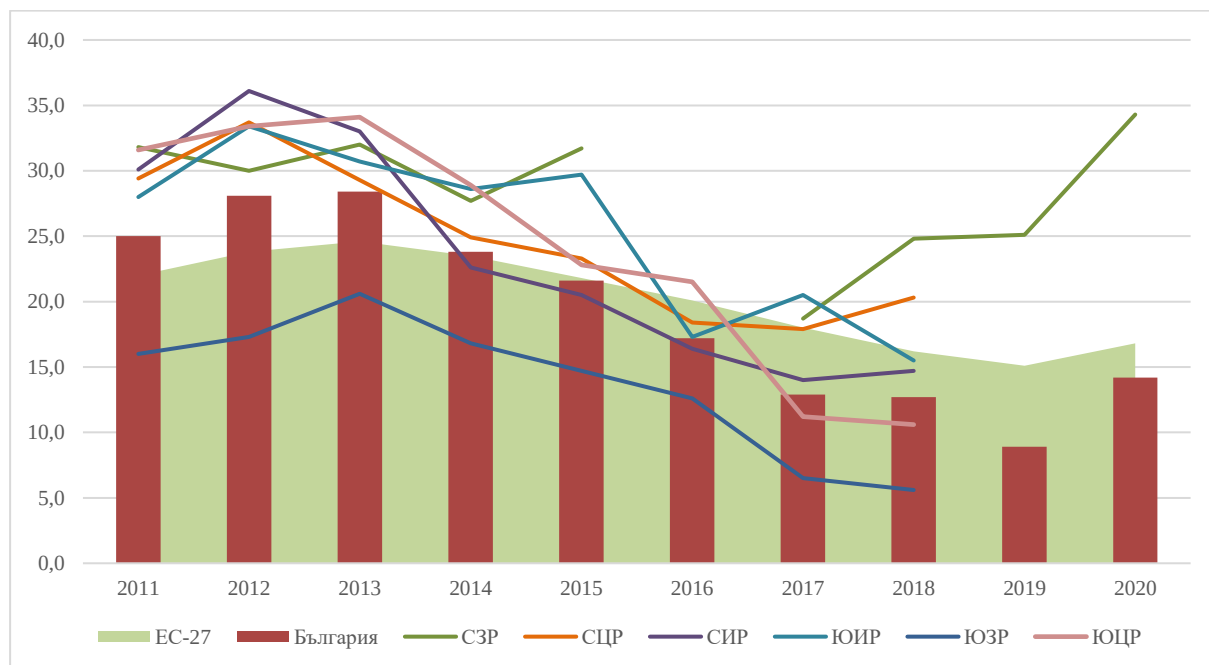
→ пазар на труда

Постигнатите резултати от изпълнението на РПР на СЦР в областта на пазара на труда в общия случай определят и сравнително ефективното въздействие в тази сфера на осъществените мерки от плана. Ниските нива на безработица на регионално ниво обаче не кореспондират с тенденциите в областите Силистра и Разград, където през 2019 г. коефициентът на безработица (15-64) остава около 2,5-3 пъти по-висок от средното за страната.

Младежката безработица е един от най-съществените негативни явления на пазара на труда в страната. Различните възрастови интервали, в които се разглежда младежката безработица, както и налични методически ограничения по отношение набиране на данни, правят статистическата информация ограничена по отношение наблюдението на показателя на регионално ниво. Въпреки това, анализът на дела на безработ-

ните лица във възрастовата група 15-24 години идентифицира наличния проблем в СЦР. След значителен спад в периода 2012-2017 г., през 2018 г. дела на безработни младежи в тази група нараства над средното за страната.

графика 26. Дял на безработните между 15 и 24 г. на ниво NUTS 2 (%), 2011-2020 г.

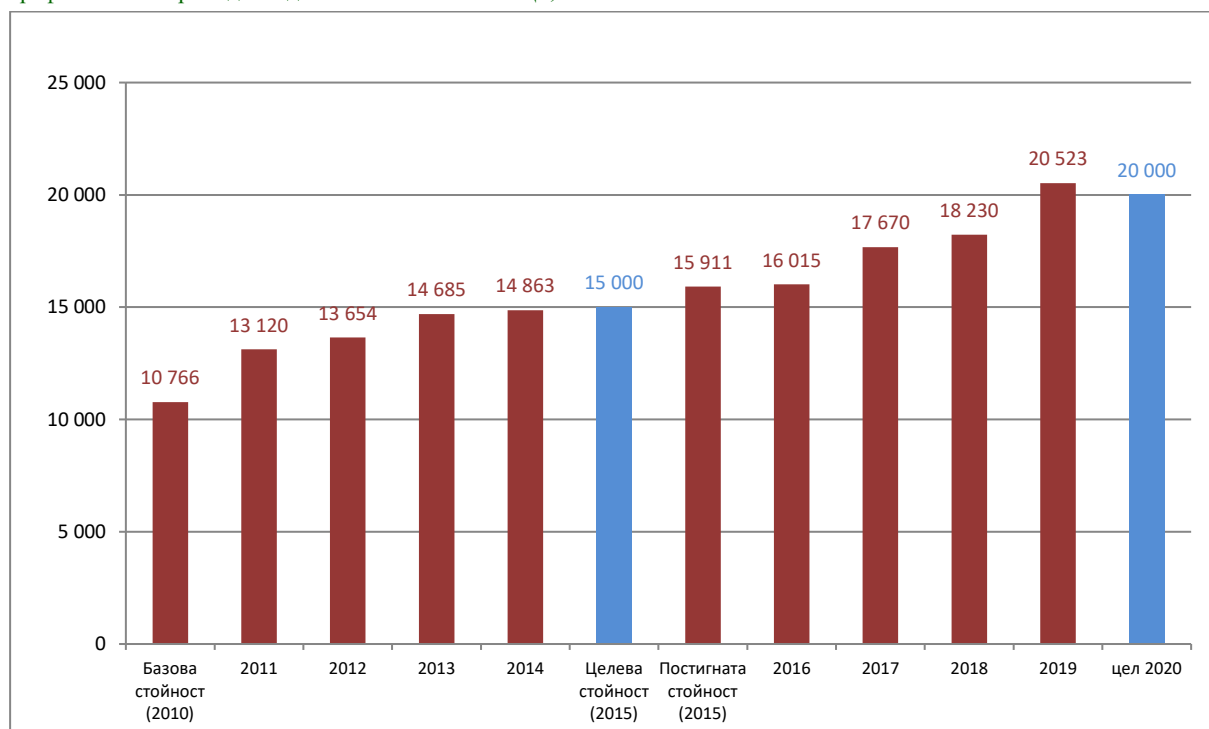

Източник: ЕВРОСТАТ

→ малки и средни предприятия

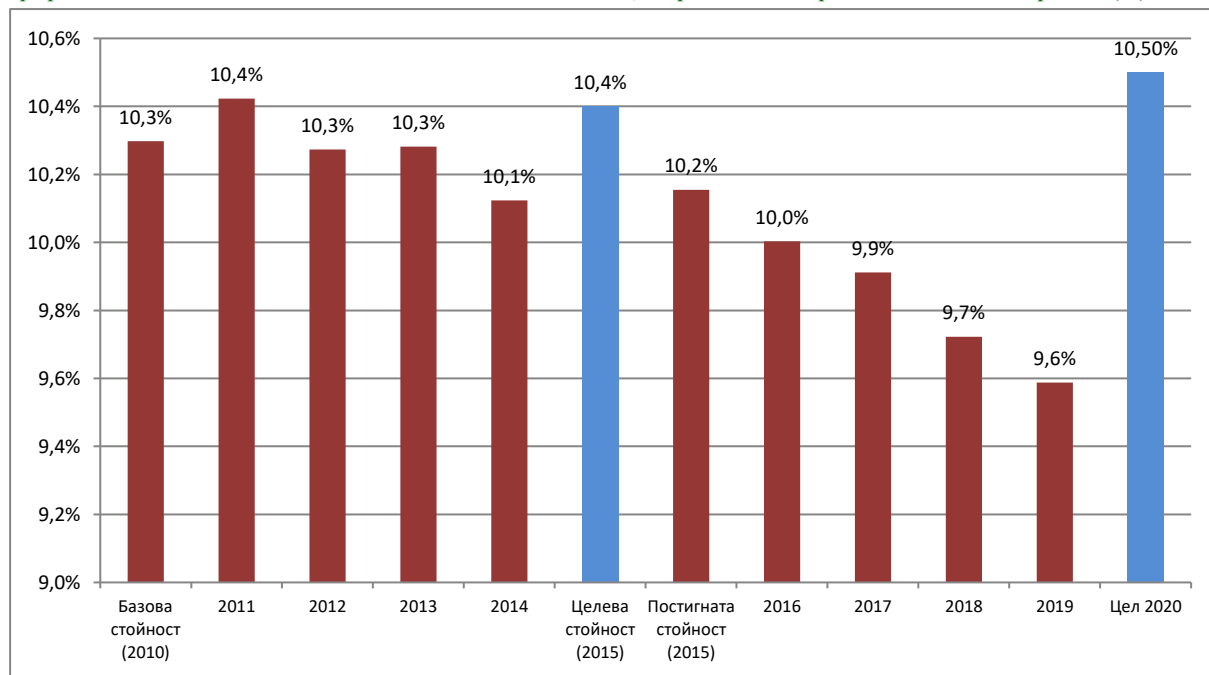
Развитието на малките и средни предприятия в СЦР илюстрира устойчив, макар и сравнително нисък икономически растеж на района спрямо средното за страната. Индикаторът „Приходи от дейността на МСП“ постига целевите си стойности - междинна за 2015 и крайна за 2020 г. Нарастването на стойността (млн. лв.) за периода 2014-2019 г. е 38%, като този ръст е генериран равномерно през периода. Делът на приходите от дейността на МСП за СЦР от общото за страната остава в границите между 8,2 и 8,6%.

графика 27. Приходи от дейността на МСП в СЦР, млн. лв.

Източник: НСИ

графика 28. Относителен дял на заетите лица в МСП в СЦР спрямо общия брой заети в МСП в страната (%)

Източник: НСИ

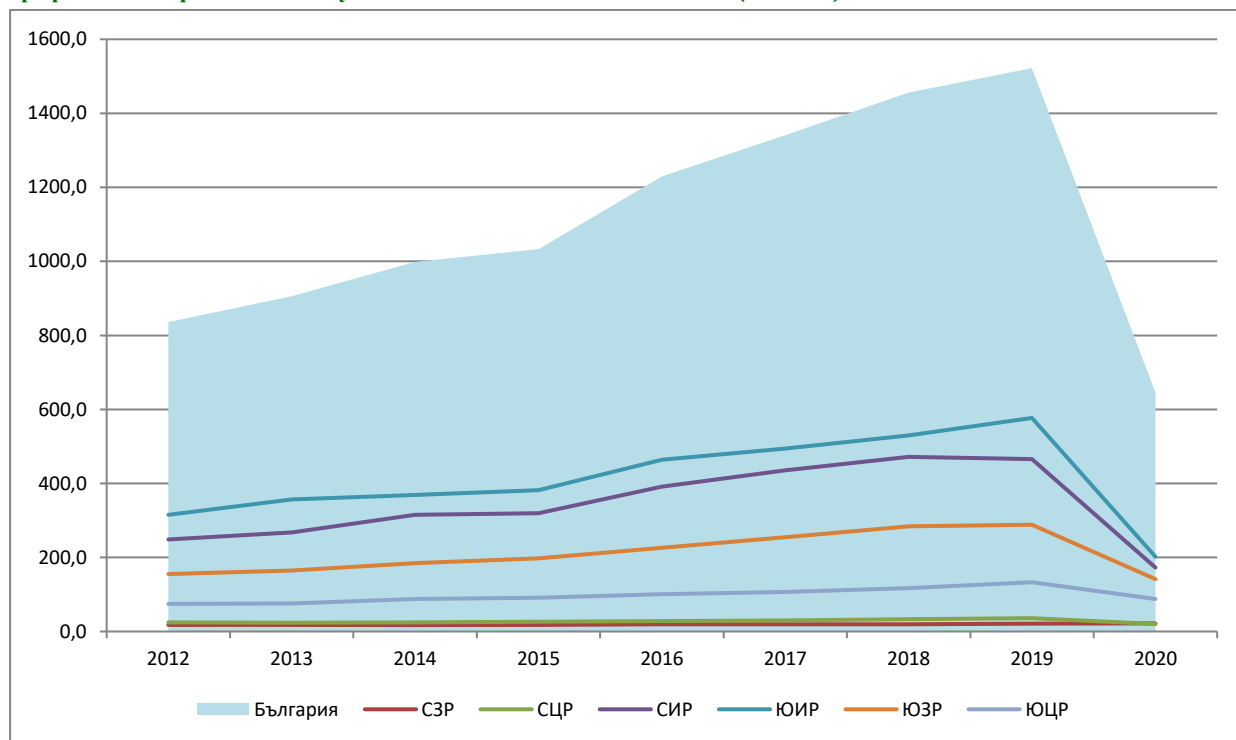
Устойчивото нарастване на приходите от дейността на МСП е съпроводено от слаб спад на дела на заетите лица в тези предприятия в района. При дял от 10,1% заети в МСП през 2014 г. в СЦР от всички заети в малки и средни предприятия в страната, през 2019 г. районът осигурява заетост на 9,6% от всички заети в МСП в страната. Съ-

ответно не са постигнати междинната и крайната цели, заложиени в системата за наблюдение на РПР. Намалението на заетите съответства на намаляващия тренд в дела на МСП в СЦР от общия брой малки и средни предприятия в страната – за периода 2014-2019 г. този дял е намалял с 0,3%, а за периода 2008-2019 г. намалението е с 2,5%. **Броят МСП, разкривани/работещи в четири от районите на страната нарастват с по-голяма скорост от тези в СЦР**, предвид номиналното нарастване с 1 960 предприятия в СЦР от 2014 до 2019 г. и дял от 5,5% на новите МСП от всички създадени в страната за същия период. Единствено СЗР се нарежда след него с 2,4% от новосъздадените МСП в страната през 2019 г.

→ туризъм

В периода 2014-2020 в СЦР, в изпълнение на стратегическите и плановите документи за регионално развитие са създадени или подобрени общо 190 броя туристически атракции⁴⁵.

графика 29. Приходи от нощувки в места за настаняване - общо (млн. лв.)

Източник: НСИ

Реализацията на тези мерки оказва въздействие върху реализираните приходи от нощувки, като за периода 2014-2019 г. стойността им в СЦР нараства с 46,3%. През

⁴⁵ Данни от Годишните доклади за наблюдение на изпълнението на РПР

2020 г., в резултат на кризата с Covid-19, приходите от нощувки намаляват с 43,6% спрямо 2019 г, като това нарежда СЦР на второ място по намаление след ЮЦР, в който намалението в следствие на кризата е с 65,7%.

За периода 2014-2019 г. с 36,7% нараства и броя на реализираните нощувки. Делът на СЦР в приходите от нощувки общо за страната плавно нараства в периода 2014-2019 г. от 2,5 до 3,1%. Броят на пренощуващите лица в местата за настаняване нараства с 34% (2014-2019), като нарастването на пренощуването на чуждестранни граждани е с 64%. Данните показват наличие на потенциал за устойчиво развитие на туризма след преодоляване на последствията от кризата с Covid-19.

→ транспорт

Към 2019 г. дължина на пътната мрежа⁴⁶ в СЦР е общо 2 926 км., като спрямо 2014 г. е намаляла с 2 км, от които намаление с 3 км. третокласни пътища и увеличение с 1 км. второкласни пътища.

Съгласно данните от Годишните доклади за наблюдение на РПР на СЦР, общата дължина на рехабилитирана/ реконструирана пътна мрежа в периода 2014-2020 г. е 1 836 км. Следва да се има предвид, че това включва не само пътищата от републиканската пътна мрежа, но и общинските пътища.

Въпреки направените инвестиции, към 2019 г. областите в обхвата на СЦР са с разнороден дял на пътната настилка в добро състояние⁴⁷. Най-нисък – 11,5% е той в област Русе, като показателят намалява след стойност от 30% през началната 2014 г. Друга област, в която намалява дела на пътищата в добро състояние е Разград, като там намалението е от 33 на 17,6%. В положителна посока е развитието на индикатора в област Силистра, в която през 2019 г. над 60% от пътната настилка е в добро състояние, като основните инвестиции са направени след 2017 г. Подобрение спрямо 2014 г. от порядъка на 10 процентни пункта е отчетено и в област Велико Търново.

На територията на СЦР се реализира един от значимите проекти за националната транспортна инфраструктура – изграждане на транспортен тунел под вр. Шипка и свър-

⁴⁶ Автомагистрали, пътища първи, втори и трети клас, по данни от НСИ

⁴⁷ Регионални профили, ИПИ, <https://www.regionalprofiles.bg/bg/>

заната с него довеждаща пътна мрежа и инфраструктура. Обходният път на гр. Габрово е проектиран и изпълнен като първокласен път от Републиканската пътна мрежа на България, чийто последен участък е пуснат в експлоатация през юни 2020 г. Заедно с тунела под Шипка ще осигурява връзка между Северна и Южна България. В процес на реализация е процедура за избор на изпълнител на строителството на тунела. Реализацията на проекта е определена като приоритетна за периода 2021-2027 г.

→ дейности в областта на околната среда

Основен принос към постигане целите за опазване на околната среда имат мерките, свързани с рехабилитацията и разширяването на ВиК мрежата в СЦР. В периода 2014-2015 г. на територията на общините в региона са изпълнени дейности за реконструкция и разширяване на близо 787 км. ВиК мрежи. Въпреки реализираните проекти за изграждане на ПСОВ (Тутракан) Годишните доклади за наблюдение на изпълнението на РПР отбелязват наличието на проблеми, свързани с изоставането на региона в изграждането на ПСОВ и канализационна мрежа.

Въздействието на постигнатите резултати от осъществените дейности във ВиК сектора може да бъде оценено чрез показателите за дела от населението с достъп до водни услуги, проследявани от НСИ. В периода 2014-2019 г. е регистрирана съществено нарастване на дела на населението в СЦР, свързано с пречиствателни станции за отпадъчни води (ПСОВ) – от 47,5% през 2014 г. до 60,4% през 2019 г. Очаквано, тенденцията при дела население, свързано с канализация без пречистване е противоположна – от 16,5% през 2014 г. този дял намалява до 4,6% през 2019 г. Предвид реализацията на част от дейностите и през 2020 г. се очаква **показателите да продължат позитивната тенденция** и през 2020 г.

Въпреки положителното въздействие на проектите върху пречистването на водата и развитието на канализационната мрежа, **достъпът до качествено водоснабдяване в СЦР остава проблемен**. В периода 2014-2019 г. не се наблюдава промяна в дела на населението с обществено водоснабдяване в СЦР – той остава константен от 99,8%. В същото време се наблюдава **значително нарастване на дела на населението на режим на водоподаване** – при 0,7% през 2014 г. този дял нараства до 4,9% през 2019 г. Нарастването на този показател се дължи основно с водоснабдяването на населените

места на територията на област Габрово и по-специално на територията на област Севлиево. Данните показват наличие на временен проблем и на територията на област Разград, който към 2019 г. е преодолян.

Инвестициите в инфраструктурата за управление на отпадъци оказват положително въздействие върху процесите в СЦР. За периода 2014-2018 г. 99,9% от населението в района е обхванато от системи за събиране на отпадъци, а образуваните битови отпадъци са намалели с близо 13%. Количеството на директно депонираните битови отпадъци е намаляло с над 35%, който поставя района на четвърто място по намаление за периода 2014-2018 г. след ЮИР, СИР и СЗР. Количеството на предадените за предварително третиране битови отпадъци е нараствало 2,7 пъти и в периода 2014-2018 г. Необходимо е насочване на вниманието върху неефективното функциониране на въведените системи за организирано сметосъбиране и сметоизвозване на твърди битови отпадъци в селата, което води до поява на нерегламентирани сметища, както и системата за разделно събиране на битовите отпадъци и тяхно рециклиране.

ДМА с екологично предназначение в СЦР към края на 2019 г. са 2,4 пъти повече от 2013 г., като най-голям принос има област Габрово, в която активите нарастват над 3,7 пъти. В област Велико Търново ДМА с екологично предназначение нарастват 2,9 пъти спрямо края на 2013 г., а в област Разград с 2,7 пъти.

→ енергетика

Съгласно анализа, представен в проекта на ИТСР на СЦР⁴⁸ в национален план електроенергийната мрежа е добре развита, всички населени места са електроснабдени и регионите на ниво 2 (NUTS 2) не се нуждаят от специална подкрепа. Посочено е, че изградените в СЦР мощности от ВЕИ представляват 2,7 % от общото в страната, което нарежда региона на последно място сред останалите райони по усвояване енергията на ВЕИ. Най-висок е дела на усвояваната слънчева енергия, като изградените мощности представляват 8,9 % от всички в страната. Стратегията извежда като необходимост надграждането на мерките в програмите за енергийна ефективност на общините с цел подобряване ефективността на сградните инсталации, а не само на енергийните характе-

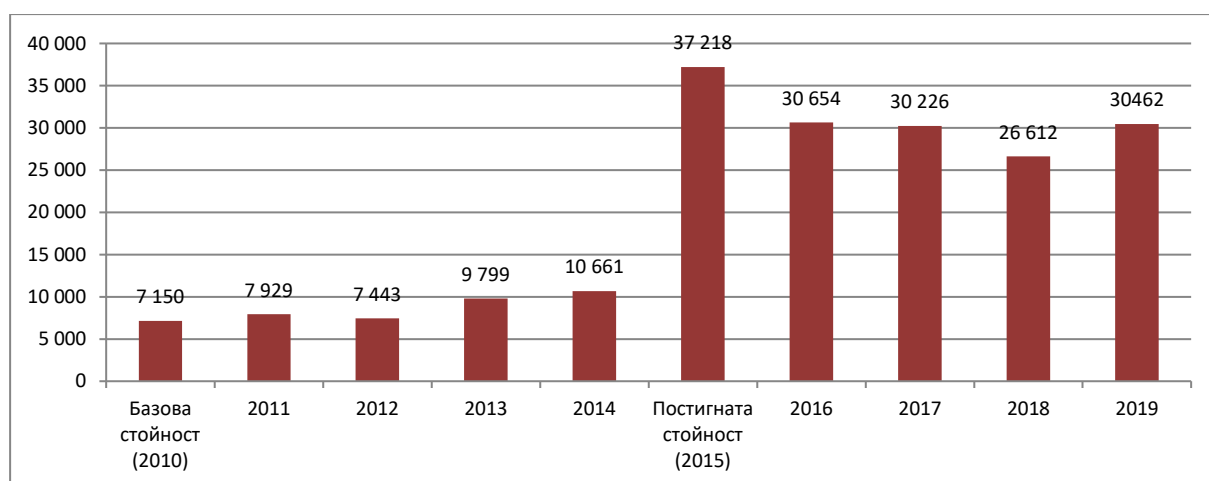
⁴⁸ <http://www.bgregio.eu/programirane-i-otsenka/proektite-na-regionalni-shemi-za-prostranstveno-razvitie-sa-publikuvani-za-obshtestveno-obsazhdane.aspx>

ристики на сградите, както и да се предприемат мерки за ускорена газификация на обществените сгради, както и подобряване на енергийната ефективност на уличното осветление.

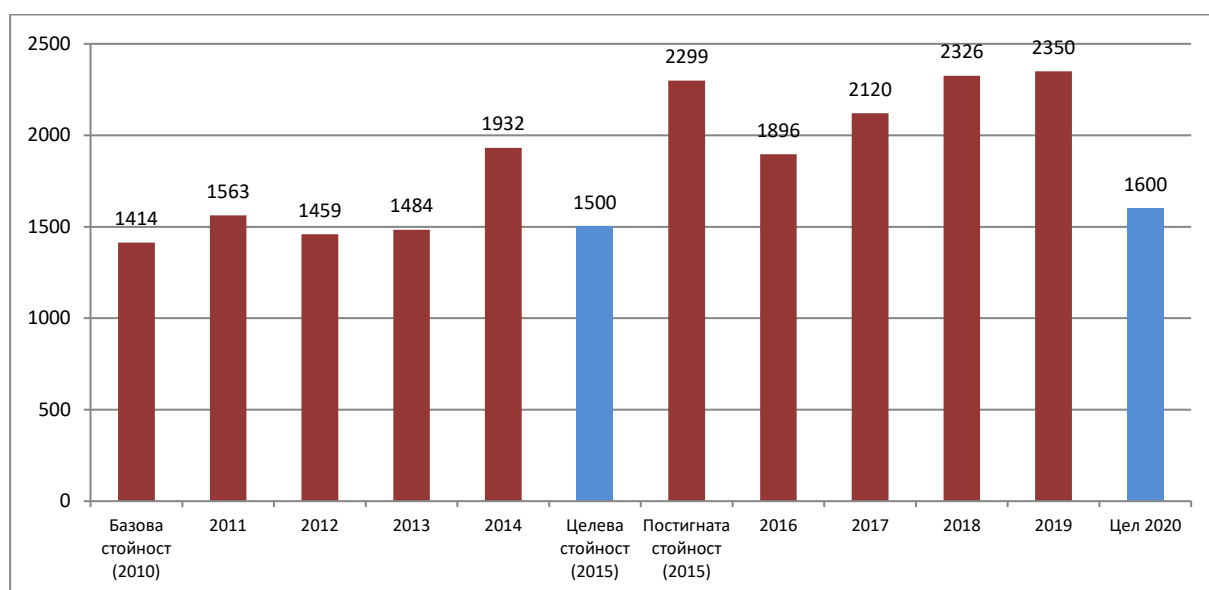
→ иновации и въвеждането на нови технологии

Нарастването на разходите за НИРД (хил. лв.) и на броя на персонала, зает с НИРД през периода надхвърля значително поставената цел (брой персонал). Значителното повишаване на двата показателя е в резултат на насърчаване изпълнението в района на иновативни проекти като част от мерките, подкрепяни от ОПИК. Това повишаване обаче все още оказва ограничено положително въздействие върху основните икономически резултати на СЦР.

графика 30. Разходи за НИРД в СЦР, хил. лв.

графика 31. Персонал, зает с НИРД в СЦР, брой

→ култура и социални дейности

В рамките на РПР са изпълнени проекти за модернизирани и реконструирани са сгради и обекти на културата, както и са рехабилитирани социални заведения. Развитието на социалните услуги следва планираните мерки на национално и местно ниво, като се отчитат спецификите на района предвид застаряването на населението.

→ административен капацитет и услуги, развитие на гражданския сектор

Изпълнени са мерки за повишаване на институционалния капацитет на администрацията в СЦР. Чрез финансиране от различни програми и проекти са предприети мерки за подобряване на административния капацитет и професионалната компетентност, в това число за разработване и управление на проекти.

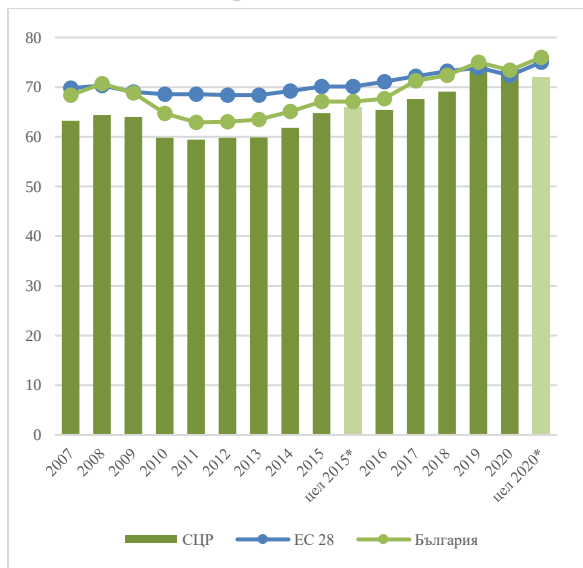
Развитието на електронното правителство и на предоставянето на услуги на „едно гише“ за СЦР се оценяват над средните за страната за целия разглеждан период⁴⁹. Изключение прави област Разград, а най-висока е оценката за област Русе и област Силистра.

7.2. Принос към постигане целите на Стратегия "Европа 2020"

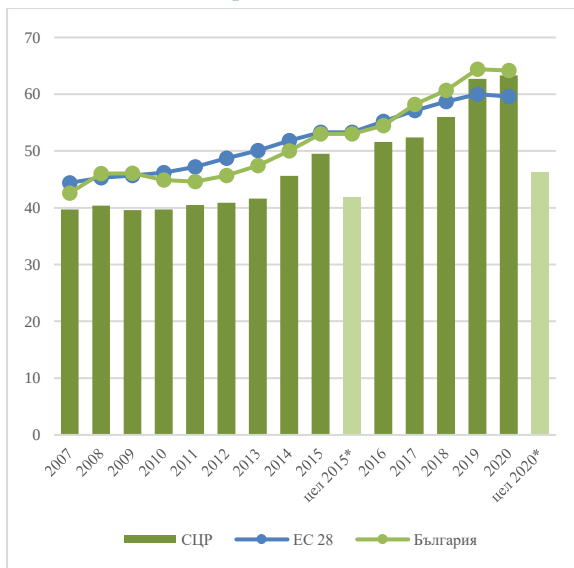
Изпълнението на РПР следва да допринася изпълнението на поетите от България национални ангажименти по отношение постигане целите на Стратегията "Европа 2020". Дефинираните индикатори обективно измерват напредъка при реализацията на най-важния стратегически документ на ниво ЕС и до голяма степен отразяват и постигането на стратегическите цели на РПР. За тяхното проследяване НСРР определя техните целеви стойности на регионално ниво.

⁴⁹ <https://www.regionalprofiles.bg/bg/>

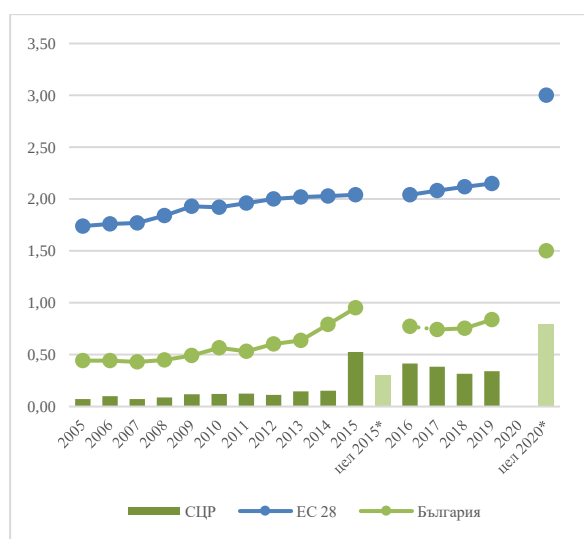
графика 32. Коефициент на заетост на населението на възраст 20-64 г., %

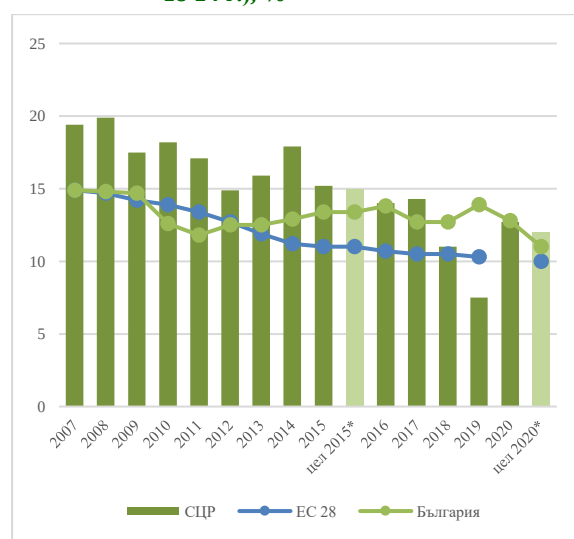
графика 33. Коефициент на заетост на населението на възраст 55-64 г., %

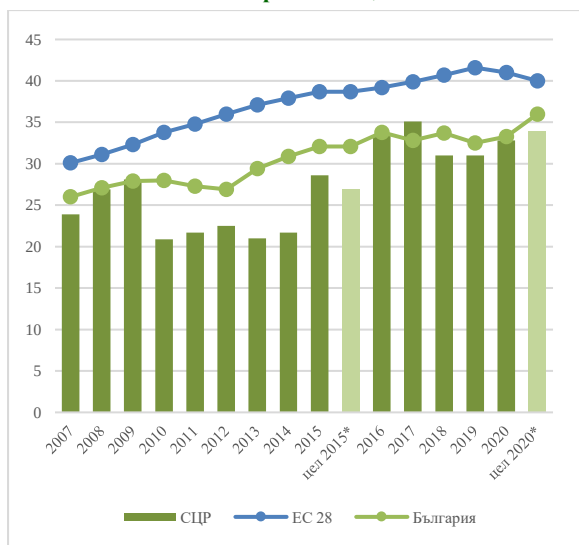
графика 34. Инвестиции в научноизследователска и развойна дейност, % от БВП

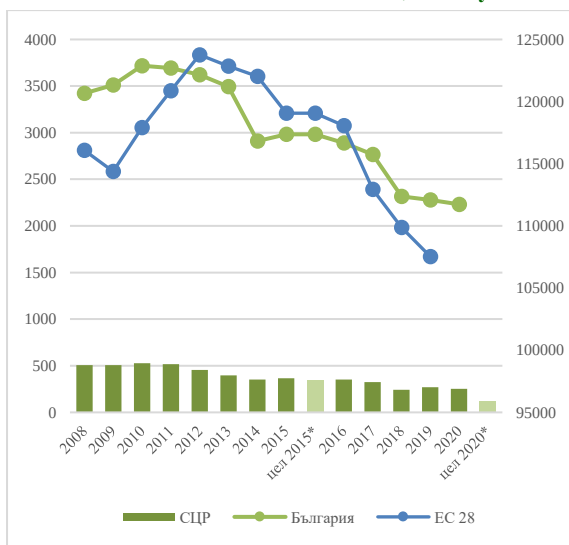
графика 35. Дял на преждевременно напусналите образователната система (на възраст 18-24 г.), %

графика 36. Дял на 30-34 годишните със завършено висше образование, %

графика 37. Население в риск от бедност или социално изключване, хил. души

Източник: НСИ, ЕВРОСТАТ

таблица 14. Принос на РПР към постигането на националните цели на Стратегията на ЕС "ЕВРОПА 2020"

Индикатори "Европа 2020"	Степен на постигане на заложеното изменение – цел 2020 г.		Принос на РПР към постигането на националните цели
Коефициент на заетост на населението на възраст 20-64 навършени години, %	2019	2020	2020 - Принос над планирания
	4 ↗	4 ↗	
Коефициент на заетост на населението на възраст 55-64 г.	2019	2020	Постигнат принос, значително над планирания
	5 ↑	5 ↑	
Инвестиции в научноизследователска и развойна дейност, % от БВП	2017	2020	Ограничен принос
	1 ↗		
Дял на преждевременно напусналите образователната система (на възраст 18-24 г.), %	2019	2020	2020 - Принос значително над планирания
	5 ↑	2 ↑	
Дял на 30-34 годишните със завършено висше образование, %	2019	2020	2019 - Задоволителен принос
	2 ↑	2 ↑	
Население в риск от бедност или социално изключване, хил. души	2019	2020	Задоволителен принос
	2 ↑	2 ↑	

Данните показват, че целевите стойности за два от шестте индикатора не са изпълнени към 2020 г. Кризата с Covid-19 оказва влияние единствено върху степента на постигане на индикатора „Дял на преждевременно напусналите образователната система (на възраст 18-24 г.), %“.

Инвестициите в научноизследователска и развойна дейност, като процент от БВП, се увеличават в периода от 2011 г. – 2015 г. Междинната цел за 2015 г. на регионално ниво е надхвърлена с 2/3. След 2015 г. се наблюдава намаляване на стойността на индикатора, като към 2019 г. е 0,34% или 2 пъти по-ниска от целевата стойност към

2020 г. Специфично внимание следва да се обърне на проследяване връзката и зависимостта на показателя от инвестициите от ОПИК, насочени в подкрепа за внедряване на иновации в предприятията, вкл. стартиращи, както и за разработване на продуктови и производствени иновации. Следва да се оцени въздействието върху СЦР и останалите райони – СИР, ЮИР и ЮЦР, на приоритизирането на този вид инвестиции към СЗР.

Коефициентът на заетост на населението на възраст 20-64 навършени години нараства в целия период след 2014 г. Въпреки, че заложената междинна цел за 2015 г. не е достигната, темпът на нарастване на индикатора се увеличава и целевата стойност за 2020 г. е постигната още през 2019 г. (пикова стойност през 2019 г. от 74,3%). През 2019 г. СЦР е на трето място в страната по нива на заетост в тази възрастова граница, след ЮЗР и ЮИР, а през 2020 г. излиза на второ място след ЮЗР.

Коефициентът на заетост на населението на възраст 55-64 г. нараства в целия период след 2014 г., като ръстът е по-значителен през 2018 г. Целевата стойност на индикатора за 2015 г. както и тази за 2020 г. са **надхвърлени значително**. Постигнатите през 2019 и 2020 г. стойности се доближават до средното за страната и **надхвърлят средното за ЕС. СЦР е един от трите района**, заедно със СЗР и СИР, в които заетостта на населението на възраст 55-64 г. **нараства през 2020 г. въпреки кризата с Covid-19.**

Промените в *дела на преждевременно напусналите образователната система (на възраст 18-24 г.)* са разнопосочни на годишна база, със силно понижение през 2018 и 2019 г., когато са достигнати стойности под планираната цел за 2020 г., след което рязко нарастват през 2020 г. и достигат 12,7% (при целева стойност за 2020 г. 12%). В сравнителен план, СЦР е единственият район в страна, който успява устойчиво в периода 2014-2019 г. да намали дела на преждевременно напусналите образование (18-24 години) от 17,9 до 7,5%.

В периода 2014 - 2017 г. се наблюдава неустойчива тенденция на нарастване на *дела на 30-34 годишните със завършено висше образование*. Едва през 2015 г. са достигнати стойностите (28,6%) от преди икономическата криза, като междинната цел на индикатора за 2015 г. (27%) е надхвърлена. В последващите години до 2020 г. стойностите на индикатора колебливо намаляват и се увеличават, като през 2020 г. достигат 32,8% - стойност близо до целевата стойност за 2020 г. (34%).

Делът на населението в риск от бедност или социално изключване намалява след 2010 г., като междинната цел за 2015 г. на практика е достигната, а заложената регионална цел за 2020 г. (определена в междинната оценка на регионалния план като твърде амбициозна със силно ограничен потенциал за постигане) не е достигната.

Постигнат е задоволителен спрямо планирания принос в изпълнението на национални ангажименти по отношение постигане целите на Стратегията Европа 2020, като **е налице потенциал за цялостно постигане на планираното** с оглед да продължаващото договаряне на средства и изпълнение на мерки в обхвата на оперативните програми до края на 2023 г.

Към момента, НСИ не проследява на ниво NUTS2 промените на индикаторите по целите 20/20/20 по отношение на климата и енергийното потребление. В тази връзка не могат да бъдат посочени източници на достоверна информация за проследяването им и съответно не са включени в последващата оценка на РПР на СЦР.

8. Ефективност и ефикасност на финансовите инструменти и използваните ресурси за изпълнение на РПР

Определените в РПР на СЦР икономически и финансови механизми за реализацията на плана, по източници, включват:

- Национално публично финансиране (републиканския бюджет, общински бюджети, както и финансови ресурси от други източници – публични фондове, предприятия);
- Европейски средства (от фондове на ЕС);
- Международни финансови институции;
- Частно финансиране (частни фирми, банки, застрахователни компании, фондации, асоциации, сдружения, средства на физически лица и др.).

Предвидено е основната маса от финансови средства да се формира от първите два основни източника – национално публично финансиране и средства от фондовете на ЕС. Средствата от международни финансови институции, имащи предимно характер на заемни средства, и частните финансови средства, се представят като допълващи на първите два източника.

Приносът на оперативните програми, финансирани от ЕФРР, ЕСФ, КФ, ЕЗФРСР и ЕФМДР за изпълнението на приоритетите на РПР на СЦР е оценен въз основа на информацията за договорените и изплатените финансови ресурси по източници спрямо целите на плана. За мерките, свързани с изпълнението на РПР на СЦР в периода 2014-2020 г., реализирани със средства от държавния бюджет, от бюджетите на общините, от международни финансови институции, както и за частните инвестиции (извън съфинансирането по ОП), липсва систематизирана информация, която да позволява тяхното обвързване с целите и приоритетите на плана. Предвид възможността за договаряне на средства до края на 2022 г. и средствата, осигурени от националния и местните бюджети, **е наличен потенциал за нарастване на дела на инвестициите в района, но не се очаква постигане на заложения общи размер на средствата за реализация на РПР на СЦР.**

Към юли 2021 г. е налице концентрация на финансовите ресурси за изпълнение на мерки и дейности, свързани със *Стратегически цели 1, 3 и 4* на РПР на СЦР, в чийто обхват попадат развитието на насърчаване на икономика на иновациите, както и основните инфраструктурни проекти, опазване на околната среда, градското развитие.

9. Оценка на организацията и координацията на компетентните органи и ефективността на работа на административните структури в процеса на разработване, изпълнение, наблюдение и оценка на РПР (2014-2020 г.) на съответния район от ниво 2, включително по отношение прилагането на принципа на партньорство и осигуряване на информация и публичност за изпълнението на РПР

Съгласно Закона за регионалното развитие и Правилника за неговото прилагане, Регионалният съвет за развитие на СЦР е органът за наблюдение на Регионалния план за развитие на района. РСР обсъжда и одобрява годишни доклади за наблюдението на изпълнението на РПР. Докладите включват информация относно действията, предприети от РСР на СЦР с цел осигуряване на ефективност и ефикасност при изпълнението на Регионалния план за развитие на Северен централен район.

Регионален отдел „Северен централен регион“ на МРРБ осъществява координация и взаимодействие с централните и териториалните структури на изпълнителната власт за изпълнение на РПР. Изготвя периодични справки за изпълнените и текущите проекти по оперативните програми, програмите за териториално сътрудничество на територията на СЦР. Справките се изготвят въз основа на публикуваната в ИСУН ин-

формация за проектите на територията на СЦР, на предоставените от членовете на Регионалния координационен комитет справки за напредъка по изпълнението на операциите по съответните оперативни програми. При изготвянето на годишните доклади за наблюдение се използват последните налични официални статистически данни на НСИ и Евростат, както и данни от други източници (ИСУН, ИСУН 2020, общински и областни администрации и др.)

Основните проблеми в процеса на прилагане и наблюдение на Регионалния план за развитие на Северен централен район 2014 – 2020 г. са свързани основно с **липсата на актуална статистическа информация на регионално „ниво**, за очертаване тенденциите в изменението **на някои индикатори**, които определят напредъка по изпълнение на приоритетите на РПР. За получаване на необходимите данни по част от индикаторите, които не се наблюдават от официалната статистика, са изпратени писма с искане за информация до НСИ и други институции, провеждащи политики в съответните сектори - АПИ, ИАОС, ИПА и др. РСР на СЦР набира информация за изготвените годишни доклади за изпълнението на Общинските планове за развитие на общините в СЦР, както и подробна информация за реализирани или в процес на реализация проекти на територията на общините в района, **с финансови източници извън оперативните програми.**

В процеса на наблюдение на изпълнението на РПР, Регионалният съвет за развитие осигурява участието на органите на централната и местната власт, социално-икономическите партньори, академични институции, юридически лица с нестопанска цел, работещи в областта на регионалното развитие, спазвайки принципа за партньорство, което от своя страна гарантира прозрачност, компетентност, ефективност и реалистичност на целия процес.

Осъществената координация се оценява като добра и осигуряваща взаимодействие между членовете на Регионалния съвет за развитие, членовете на Регионалния координационен комитет и Секретариата на РСР. Наблюдава се подобро взаимодействие с централните и териториалните структури на изпълнителната власт при изпълнението на решенията на Регионалния съвет за развитие.

III. ИЗВОДИ И ПРЕПОРЪКИ

1. **Обобщена оценка за изпълнението на РПР на СЦР**

Визията и главната цел, определени в РПР на СЦР остават актуални. Рамката на **стратегическите цели** и определените **приоритети**, като цяло съответстват на проблемите и нуждите на СЦР. В периода на изпълнение не е определен ясен механизъм за обвързване с целите и приоритетите на плана на мерките, реализирани със средства от държавния бюджет и от бюджетите на общините, което рефлектира и върху ограничената възможност за оценка на приноса на тези средства към постигане целите на плана.

Обобщението на анализа на показателите за изпълнението на стратегическите цели на РПР на СЦР показва, че:

- Анализът на измененията в демографския профил на района показва наличие на устойчива тенденция на намаляване на населението. Към края на 2020 г. населението на СЦР е **764 897 души** – и е **под долната граница за обособяване на район от ниво 2** според *Регламент (ЕО) № 1059/2003 г. на Европейския парламент и на Съвета от 26 май 2003 година за установяване на обща класификация на териториалните единици за статистически цели (NUTS)*.
- Три от областите в СЦР – **Габрово, Разград и Силистра**, не отговарят на изискванията на *Регламент (ЕО) № 1059/2003 г.*, според който населението в административните единици от **ниво 3**, следва да бъде най-малко **150 000 души**.
- Социалното и икономическото развитие на СЦР през периода 2014-2020 г. се характеризира с **положителна промяна** на ключовите макроикономически индикатори.
- В периода 2009-2019 г. продължава да е валидна регистрираната за периода 2004-2008 г. **устойчива и засилваща се тенденция за намаляване на приноса на СЦР в общия БВП**.
- За периода 2010-2019 г. **не се наблюдава напредък в преодоляването на вътрешнорегионалните различия в СЦР**. Ограничена положителна тенденция се наблюдава по отношение на **безработицата**. Различията по отно-

шение на *БВП на глава от населението* се увеличават, като областите Габрово и Русе, както и Велико Търново и Разград (на по-ниски нива) следват тенденциите за страната. Отличаващо е нарастването на показателя за област Габрово – далеч над средното за СЦР, но под средното за страната, както и продължаващото забавяне на темпа на растеж в област Силистра. Различията в *размера на средна годишна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение* слабо се увеличават в сравнение с 2014 г.

таблица 15. Степен на постигане на целите на РПР на СЦР към 2020 г.

Цели на РПР на СЦР	Индекс на постигане на целите
Стратегическа цел 1: Икономическо сближаване – достигане на средните нива на заетост, производителност на труда и приложение на иновации в икономиката, характерни за районите от Дунавското пространство	3 ➔
Стратегическа цел 2: Социално сближаване – преодоляване на междурегионалните и вътрешнорегионални различия в социалната сфера и ограничаване на риска от социална изолация и бедност	4 ↗
Стратегическа цел 3: Териториално сближаване – свързаност и балансирано, интегрирано и устойчиво развитие на територията и населените места	4 ↗
Стратегическа цел 4: Опазване на околната среда, съобразно предизвикателствата на климатичните промени и прилагане на европейските и национални стандарти за ограничаване на замърсяването и енергоемкостта и стимулиране на използването на енергия от ВИ	2 ↑

Постигнат е планирания напредък по реализацията на приоритета, чрез който се реализира *Стратегическа цел 1*, чрез което е постигнат и планирания напредък по нея. Основен принос за това има напредъка по Специфични цели 1.1.3 и 1.1.5, съответно чрез стимулиране на въвеждането на нови технологии, иновативни практики и създаването на клъстери (проекти, финансирани чрез ОПИК) и развитие на силен туристически сектор (повишени приходи от нощувки и създадени/подобвени туристически атракции). Съществен принос за напредъка има и на-расналите приходи от дейността на МСП в района. Необходимо е усилията да бъдат фокусирани върху продължаваща подкрепа за инфраструктурата за икономическите субекти, стимулиране на партньорства между научните институции, публичния и частния сектор от региона и извън него, както и възстановяване на туристическия сектор след кризата с Covid-19, причинила спад в основни показатели през 2020 г.

Надхвърлен е планирания напредък по *Стратегическа цел 2*. Въпреки това, специфичните индикатори показват, че са необходими допълнителни усилия, предвид наблюдавания ограничен напредък в преодоляването на вътрешнорегионалните различия в СЦР за периода до 2020 г. Необходимо е усилията да бъдат фокусирани върху продължаваща подкрепа за квалификацията на човешкия ресурс като фактор за повишаване на произведената БВП и доходите в СЦР.

Изпълнението на мерките по отделните приоритети на ***Стратегическа цел 3*** се характеризира с **напредък, над и значително над планирания**. Напредъкът е постигнат чрез реализация на мерки за рехабилитация на транспортната мрежа, нарастване достъпа до информационна инфраструктура, инвестиции в развитието на градските центрове и предоставяне на обществени услуги, както и реализацията на проекти за трансгранично и транснационално сътрудничество. Това обуславя постигнатото изпълнение над планираното на Стратегическа цел 3 в рамките на програмния период до 2020 г. Въпреки постигнатите цели на определените индикатори, необходими са продължаващи усилия по отношение изграждане на качествена и подобряване на съществуващата техническа инфраструктура, свързваща района с останалите райони в страната и в ЕС.

Изпълнението на мерките по *Приоритет 4.1* на ***Стратегическа цел 4*** се характеризира с напредък в съответствие с планираното. Напредъкът по изпълнението на *Приоритет 4.2* към момента не е оценено предвид определените специфични индикатори. Постигнатите резултати и предстоящото договаряне на средства за развитие на екологичната инфраструктура по ОПОС обуславя и **наличието на потенциал** за изпълнение на ***Стратегическа цел 4*** в рамките на програмния период до 2020 г.

Изпълнението на мерките по *Приоритет 4.1* на ***Стратегическа цел 4*** се характеризира със задоволителен напредък по отношение на планираното. Изразен е напредък в изпълнението на мерки, свързани с повишаване дела на населението, обслужвано от ПСОВ, реконструкция на водопроводната мрежа, реализирани проекти за превантивна защита от природни бедствия и др. Необходими са допълнителни усилия за гарантиране на непрекъснато водоснабдяване на населението с питейна вода, както и реконструкцията и развитието на ВиК мрежата и пречиствателните инсталации.

Предвид това, че договорените средства за изпълнение на мерките по РПР на СЦР до юли 2021 г. са над 37% от индикативната оценка на необходимите средства до 2020

г., се налага извода за наличие на съществено ограничение по отношение необходимите средства за постигане на поставените цели. Прогнозата за постигане на планираните нива на финансов ресурс е "умерено положителна", предвид възможното договаряне на средства по оперативните програми до края на 2022 г. и възможно изплащане на средства за допустими разходи до края на 2023 г., както и приносът на националното публично участие – национален и местни бюджети.

Системата за наблюдение и оценка на РПР в периода 2014-2020 г. е съществено подобрена и значително по-ефективна, спрямо тази от предходния планов период. Наличието на система от индикатори с определени базови и целеви стойности дава възможност за ефективно измерване на напредъка и оценка на реализацията на целите. Изграденият капацитет за изготвяне на *годишните доклади за наблюдението на изпълнението на РПР*, следва да бъде запазен и надграден чрез коригиращи действия по отношение на източниците на информация и подхода за техния анализ.

В заключение, анализът на изпълнението на РПР на СЦР показва, че определената в него рамка на политиката за регионално развитие на СЦР като цяло се изпълнява чрез инструментите на политиката за сближаване и съответното национално съфинансиране. Същевременно е ясна необходимостта от по-конкретно адресиране на бъдещите мерки към специфичните икономически и социални проблеми на района, в контекста на общите структурни предизвикателства пред развитието, свързани с конкурентоспособността на района и способността му да предложи привлекателна и устойчива среда за предприятията и местните жители – инфраструктура, работещи институции, опростяване на бизнес средата.

2. Препоръки за подготовка за следващия програмен период след 2020 г.

В началото на м. октомври 2017 г. ЕК публикува **"Моят регион, моята Европа, нашето бъдеще – седми доклад за икономическото, социалното и териториалното сближаване"**⁵⁰, които посочват, че ЕС с 27 държави членки (след оттеглянето на Обединеното кралство) ще се сблъска с множество предизвикателства в периода до 2025 г. и след това.

Бялата книга за бъдещето на Европа поставя въпроса дали чрез политика за сближаване трябва да се правят инвестиции в други, освен в по-слабо развитите и тран-

⁵⁰ http://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/cohesion-report/

сграничните райони, както това е правено в предходни периоди – като районите в процес на индустриален преход, селските райони или най-отдалечените региони, райони с висока безработица и градски райони в неблагоприятно положение.

Двата документа посочват, че финансирането на ЕС трябва да бъде съсредоточено в области, в които добавена стойност за целия Съюз може да бъде достигната в най-висока степен, вкл. социално приобщаване, заетост, развитие на уменията, научни изследвания и иновации, изменение на климата, енергиен и екологичен преход. Области, в които политиката на сближаване оказва положително въздействие са и подкрепата за МСП, здравеопазването и социалната инфраструктура, транспортната и цифровата инфраструктура, както и овладяването на последиците от миграцията и глобализацията.

Новият законодателен пакет за политиката на сближаване е публикуван в Официален вестник на Европейския съюз на 30 юни 2021 г. Новия подход създава възможности Европа да се възстанови след кризата с Covid-19 по справедлив и териториално балансиран начин и да ориентира регионалните икономики към бъдещ устойчив растеж въз основа на както на цифров, така и на зелени преход.

След дискусия на национално ниво по⁵¹ предложения за промени в обхвата на районите от ниво 2 в Република България в контекста на *Общата класификация на териториалните единици за статистически цели* в Европейския съюз, съгласно *Регламент (ЕО) № 1059/2003 г.* е взето решение за запазването на обхвата на шестте района от ниво 2 и за периода 2021-2027 г., което осигурява съпоставимост на съответната статистическа информация за динамиката на индикаторите за социално-икономическото развитие, като база на наблюдение и оценка на планираните мерки.

В началото на 2020 г. с цел оптимизация на системата от документи за стратегическо планиране на регионалното и пространственото развитие⁵², са извършени промени за периода след 2021 г., като се предвижда изготвяне на Национална концепция за регионално и пространствено развитие; интегрирани териториални стратегии за развитие на регионите за планиране от ниво 2; и планове за интегрирано развитие на община. Към средата на 2021 г. процеса на подготовка на документите е в напреднала фаза. Разработен е проект на Интегрирана териториална стратегия за развитие на Северен цент-

⁵¹ изготвени от Работна група, създадена от министъра на регионалното развитие и благоустройството

⁵² Чл.8 от ЗРР, обн. ДВ бр. 21 от 2020 г.

рален регион⁵³, който отчита изводите на изготвения Актуализиран Социално-икономически анализ на районите в Република България⁵⁴. В напреднала фаза е и процеса по програмиране на програмния период 2021-2027 г. и подготовката на финални версия на оперативните програми, финансирани от фондовете на ЕС. Определен е състава на състава на Регионален съвет за развитие на Северен централен регион за планиране, като са проведени процедури за определяне на представители на икономическия сектор и на юридически лица с нестопанска цел (ЮЛНЦ) за общественополезна дейност, които да бъдат включени в него⁵⁵.

С оглед предстоящото финализиране на изготвения проект на Интегрирана териториална стратегия за развитие на Северния централен регион за периода 2021-2027 г. следва да бъдат отчетени следните идентифицирани при последващата оценка нужди:

- Изготвяне на тематични оценки, свързани с изпълнението на РПР на СЦР 2014-2020 и/или за конкретни мерки, които са планирани и/или се изпълняват с цел установяване на ефективни подходи за адресиране и преодоляване на вътрешно регионалните различия, вкл. фактори за активиране динамиката на икономическия растеж, за инвестиции в човешкия капитал и забавяне на значителните негативни демографски тенденции;
- Планиране на мерки за преодоляване на забавената динамика на растеж, насочени към интегрирано въздействие върху състоянието и ефективността на регионалните фактори като човешки капитал, свързваща инфраструктура, бизнес и производствена инфраструктура, специфични проблеми на регионалния трудов пазар, технологична готовност, иновационен потенциал, капацитет на администрацията и електронно управление.
- Предвиждане на специфични мерки за подкрепа, оставащи извън директните цели на мерките, финансирани от политиката за сближаване на ЕС и насочване на национален ресурс за съхраняване и развитие на райони/общини със специфични характеристики предвид продължаващото нарастване на вътрешнорегионалните различия в СЦР.

⁵³ Версия към 30 юни 2021 г.

⁵⁴ изготвен от Националния център за териториално развитие ЕАД

⁵⁵ В съответствие с предвижданията на чл. 31 и чл. 32 от Правилника за прилагане на закона за регионалното развитие (ППЗРР), приет с Постановление № 183 от 4 август 2020 г. на Министерския съвет и във връзка с т. 10 от Приложение 2 и Приложение 3 към ППЗРР

-
- Планиране на система от индикатори за наблюдение на напредъка и оценка на изпълнението на Интегрираната териториална стратегия за развитие, която осигурява ясна обвързаност на избраните индикатори с оценката на напредъка на съответните приоритети и цели, определяне на целеви стойности на индикаторите, които отразяват по реалистичен начин съществуващите тенденции и очакваното въздействие от планираните мерки и чието изменение може да бъде ефективно наблюдавано на регионално ниво. Системата от индикатори следва да бъде конструирана по начин, осигуряващ наличието на надеждна, постоянно обновяваща се и достъпна информация на ниво район информация.
 - Гарантиране на информационно и техническо осигуряване на процеса на наблюдение чрез изграждане на механизъм за системно натрупване и обмен на информация, включващ източниците, начините и периодичността за събиране, обработка и анализиране на информация, вкл. изготвяне на модел на годишен доклад за наблюдение на изпълнението на ИТСР, който да осигури съпоставимост на представяната на годишна база информация за напредъка по специфичните индикатори за изпълнение на плановия документ.
 - Осигуряване на систематизирана информация за мерките, насочени към постигане на съответните цели в ИТСР и реализирани със средства от държавния бюджет и/или бюджетите на общините.
 - Предвиждане използване за целите на планирането и анализа на развитието на съвременни информационни системи като ГИС и съответния софтуер за създаване и обработка на данни, включително геопространствени данни, които биха подпомогнали процеса на наблюдение и оценка.
 - Прилагане на стандартите за обществени консултации, вкл. изготвяне на консултативен документ, предоставяне на навременна информация и на обратна връзка относно мотивите за приемане или отхвърляне на постъпили предложение и коментари.
 - Използване на възможностите на технологиите за привличане и разширяване кръга участници от заинтересованите групи при проучване, представяне и оценка на целите и мерки в обхвата на ИТСР, вкл. за осигуряване на безопасна среда поради епидемията от Covid-19. Прилагането на технологични

решения не следва да отменя необходимостта от спазване на стандартите за обществени консултации, както и не следва да създава неравнопоставеност при достъпа до процеса на взимане на решения.

Тези действия ще осигурят възможност за преодоляване или най-малко значително смекчаване на ефектите от актуалните предизвикателства пред развитието на Северния централен район.

ИЗТОЧНИЦИ И РЕФЕРЕНТНИ ДОКУМЕНТИ

Регионален план за развитие на Северозападен район от ниво 2, приет с Решение № 459 на Министерския съвет от 01.08.2013 г.

Регионален план за развитие на Северен централен район от ниво 2, приет с Решение № 461 на Министерския съвет от 01.08.2013 г.

Регионален план за развитие на Североизточен район от ниво 2, приет с Решение № 460 на Министерския съвет от 01.08.2013 г.

Регионален план за развитие на Югозападен район от ниво 2, приет с Решение № 457 на Министерския съвет от 01.08.2013 г.

Регионален план за развитие на Южен централен район от ниво 2, приет с Решение № 462 на Министерския съвет от 01.08.2013 г.

Регионален план за развитие на Югоизточен район от ниво 2, приет с Решение № 458 на Министерския съвет от 01.08.2013 г.

Предварителни оценки на РПР на районите от ниво 2 за периода 2014-2020 г.

Национална стратегия за регионално развитие на Република България за периода 2012-2022 г., приета с Решение № 696 на Министерския съвет от 24.08.2012 г.

Национална програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2020, приета с Решение № 1057 на Министерския съвет от 20.12.2012 г.

Национална концепция за пространствено развитие 2013-2025 г., приета с решение на Министерския съвет по Протокол № 47.61 от 19.12.2012 г.

Национална програма за реформи на Република България в изпълнение на стратегията "Европа 2020", актуализация 2017 г., приета с Решение № 280 на Министерския съвет от 18.05.2017 г.

Междинна оценка на Националната стратегия за регионално развитие на Република България 2005-2015 г., приета с Решение № 425 от 2019 г. на Министерския съвет

Междинни оценки за изпълнението на Регионалните планове за развитие на районите от ниво 2 за периода 2014-2020 г., приети с решение №781 на Министерския съвет от 2018 г.

Европа 2020. Стратегия за устойчив, интелигентен и приобщаващ растеж. Брюксел, 3.3.2010 г. COM(2010) 2020

Оперативна програма "Добро управление" 2014-2020 г.

Оперативна програма "Иновации и конкурентоспособност" 2014-2020 г.

Оперативна програма "Околна среда" 2014-2020 г.

Оперативна програма "Развитие на човешките ресурси" 2014-2020 г.

Оперативна програма "Региони в растеж" 2014-2020 г.

Оперативна програма "Транспорт и транспортна инфраструктура" 2014-2020 г.

Програма за развитие на селските райони 2014-2020 г.

Програма за морско дело и рибарство 2014-2020 г.

Регламент (ЕО) № 1059/2003 г. на Европейския парламент и на Съвета от 26 май 2003 година за установяване на обща класификация на териториалните единици за статистически цели (NUTS), Официален вестник на ЕС, L 154 от 21.6.2003 г., последни промени Официален вестник на ЕС L 322, 29.11.2016 г.

Закон за регионалното развитие, обн., ДВ, бр. 50 от 2008 г., в сила от 31.08.2008 г., последни изменения и допълнения, ДВ, бр.13 от 2017 г.

Правилник за прилагане на Закона за регионалното развитие, приет с ПМС № 216 от 2.09.2008 г., обн., ДВ, бр. 80 от 2008 г., в сила от 31.08.2008 г., последни изм. и доп., бр. 50 от 2016 г.

Закон за управление на средствата от европейските структурни и инвестиционни фондове, обн., ДВ, бр. 101 от 2015 г., последни изм. и доп., бр. 52 от 2020 г.

Методически указания за разработване на Национална стратегия за регионално развитие 2012-2020 г., Регионални планове за развитие, Областни стратегии и Общински планове за развитие за периода 2014-2020 г., Заповед №РД-02-1402 от 22.11.2011 г. на министъра на регионалното развитие и благоустройството

Анализ на състоянието и тенденциите за промени в обхвата на районите от нива 1, 2 и 3 в Република България в контекста на общата класификация на териториалните единици за статистически цели в Европейския съюз, Министерство на регионалното развитие и благоустройството, ФРМС Консулт ЕООД, София, ноември 2013 г.

Моят регион, моята Европа, нашето бъдеще – седми доклад за икономическото, социалното и териториалното сближаване, Европейска комисия, 2017 г.

Информационна система за управление и наблюдение на структурните инструменти на ЕС в България – ИСУН, <http://umispublic.minfin.bg/>

Информационна система за управление и наблюдение на структурните инструменти на ЕС в България – ИСУН2020, <http://2020.eufunds.bg/>

Национален статистически институт – <http://www.nsi.bg/>

Евростат – <http://eurostat.ec.europa.eu>

Портал за обществени консултации – <http://www.strategy.bg>